

ΠΡΟΑΣΤΙΑ ΚΑΙ «ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΤΑΞΕΙΣ» ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

**Πρόκειται για αλήτες (voyous)
και αποβράσματα (racaille),
το λέω και το υπογράφω**

Ο υπουργός Εσωτερικών Νικολά Σαρκοζύ, αναφερόμενος στους νέους των προαστίων,
σε συνέντευξή του στο κανάλι France 2 στις 10 Νοεμβρίου 2006.

Ποιός αποφάσισε να κατασκευάσει το Sarcelles και το Les Minguettes, να καταστρέψει το Παρίσι ή τη Λιόν; Σίγουρα, οι μετανάστες εμπλέκονται σ' αυτό το ποταπό έργο. Άλλα δεν έκαναν τίποτα άλλο από το να εκτελέσουν τις διαταγές που τους δόθηκαν· αυτή είναι η συνήθης αθλιότητα του μισθωτού εργάτη... Οι μετανάστες έχουν κάθε δικαίωμα να ζουν στη Γαλλία. Είναι οι εκπρόσωποι της αποστέρησης· και η αποστέρηση είναι μια οικεία κατάσταση στη Γαλλία, τόσο διαδεδομένη –σχεδόν καθολική. Όπως είναι γνωστό, οι μετανάστες έχασαν τη γη και τον πολιτισμό τους και δεν έχουν καταφέρει να βρουν έναν άλλο. Οι γάλλοι βρίσκονται κι αυτοί στην ίδια κατάσταση, πράγμα που δεν μπορεί πλέον να κρυφτεί... Δεν μπορούν όμως να ισχυριστούν ότι δεν αισθάνονται εδώ σαν στο σπίτι τους εξαιτίας των μεταναστών. Πράγματι, έχουν κάθε λόγο να αισθάνονται ξένοι. Άλλα αυτό συμβαίνει επειδή δεν έχει απομείνει τίποτα άλλο εκτός από μετανάστες σ' αυτόν το φρικτό νέο κόσμο της αλλοτρίωσης.

Γκυ Ντεμπόρ, Σημειώσεις πάνω στο «ζήτημα της μετανάστευσης» (1985)

Όψεις των συνθηκών ζωής του προλεταριάτου στο προάστιο Clichy-sous-Bois¹

Το Clichy-sous-Bois είναι ένα προάστιο ανατολικά του Παρισιού έκτασης περίπου 4 τ.χλμ, στις παρυφές του δάσους του Bondy και η σύντομη ιστορία του είναι ενδεικτική των κοινωνικών διεργασιών που συντελούνται στα γαλλικά προάστια. Η αστικοποίησή του ξεκινά το 1955 με τον πληθυσμό του να γνωρίζει μεγάλη αύξηση μεταξύ 1975 και 1999, εξαιτίας ενός ισχυρού μεταναστευτικού κύματος, και στη συνέχεια να σταθεροποιείται λόγω της σκλήρυνσης των μέτρων κατά της λαθρομετανάστευσης. Αυτήν την περίοδο, και στα πλαίσια του κράτους πρόνοιας, χτίζονται οι οικισμοί-υπνωτήρια με τις τεράστιες ομοιόμορφες πολυκατοικίες προκειμένου να στεγαστούν οι μετανάστες εργάτες με τις οικογένειές τους. Πρόκειται για τους ίδιους οικισμούς, τους οποίους μερικά χρόνια αργότερα «καλοθελητές» και «ειδικοί»

1 Διαβάζοντας όσα πρόκειται να ακολουθήσουν, είναι σημαντικό να έχουμε στο μυαλό μας ότι οι πληροφορίες για τη ζωή των προλετάριων στα γαλλικά προάστια προέρχονται κυρίως από φήμες, κοινωνιολογικές έρευνες, ρεπορτάζ ή μαρτυρίες που δεν είναι πάντα αξιόπιστες. Ακόμα και οι γάλλοι σύντροφοι με τους οποίους συζητήσαμε εξέφρασαν την άγνοιά τους για πολλές πτυχές της ζωής στα προάστια. Η αποτυχία του εργαστικού κινήματος μετά τη δεκαετία του '70 να ενσωματώσει την κοινότητα των μεταναστών εργατών επανέρχεται σήμερα ως απομόνωση και γκετοποίηση της, ως διαχωρισμός μεταξύ των «κανονικών» εργατών και των εργατών που μένουν στα προάστια. Αυτή είναι η κοινωνική βάση, πάνω στην οποία εξελίχθηκε η εξέγερση των νεαρών προλετάριων του Νοεμβρίου του 2005. Αν κρίνουμε πάντως από τη συμμετοχή νεαρών μαθητών από τα προάστια στο κίνημα ενάντια στο CPE μερικούς μήνες μετά, ο διαχωρισμός αυτός έδειξε να σπάει στην πράξη. Αυτή είναι ίσως και η μεγαλύτερη συνεισφορά της εξέγερσης, η σημασία της οποίας νομίζουμε, και ελπίζουμε, ότι θα φανεί τα επόμενα χρόνια.

της αριστεράς και της δεξιάς του κεφαλαίου θα αποκαλέσουν «γκέτο των προαστίων» –και τους ίδιους τους κατοίκους τους «περιθωριακούς», «κλέφτες», «εμπόρους ναρκωτικών»– επιχειρώντας με το βάρος των λέξεων να θάψουν την ιστορική τους προέλευση και τη σημερινή πραγματικότητά τους. Εμείς όμως δεν ξεχνάμε ότι δε θα είχαν βιώσει ό,τι έχουν βιώσει μέχρι σήμερα αν δεν ήταν εργάτες, αν δεν ήταν κομμάτι των απόκληρων αυτού του κόσμου.

Σύμφωνα με τις επίσημες στατιστικές της πόλης, το Clichy αριθμεί 28.274 κατοίκους, από τους οποίους το 38,6% είναι κάτω των 20 ετών² και το 50% κάτω των 25 ετών. Οι κάτοικοι ηλικίας 20-39 ετών αντιπροσωπεύουν το 29,5% του πληθυσμού, οι ηλικίας 40-59 το 22,9% ενώ οι άνω των 60 μόλις το 8,9%. Ο σχολικός πληθυσμός είναι αντίστοιχος μιας πόλης 50.000 κατοίκων, γεγονός το οποίο οφείλεται στο αυξημένο ποσοστό γεννήσεων (21,6 γεννήσεις ανά χιλιούς κατοίκους) που είναι από τα υψηλότερα της χώρας.³ Ο πληθυσμός ζει υπό συνθήκες μεγάλης έλλειψης χώρου όπως φαίνεται όχι μόνο από τη σύγκριση του δείκτη πυκνότητας πληθυσμού της πόλης του Clichy (7.158 κατοίκοι ανά τ.χλμ) με τον εθνικό μέσο όρο (108 κατοίκοι ανά τ.χλμ), αλλά και από το γεγονός ότι το 21% των νοικοκυριών της πόλης αποτελούνται από περισσότερα από 5 άτομα. Το τελευταίο αυτό ποσοστό αποτελεί μια ακόμα ιδιαιτερότητα της πόλης του Clichy.⁴ Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουμε αν λάβουμε υπόψη μας τα χαρακτηριστικά της δομημένης κατοικίας στην περιοχή: το 77,8% των κατοικιών είναι πολυκατοικίες πολλών ορόφων στις οποίες ζει το 80% του πληθυσμού του προαστίου. Δε θα έπρεπε λοιπόν να μας παραξενεύει το γεγονός ότι τα στελέχη και οι ελεύθεροι επαγγελματίες με ανώτερη ή ανώτατη μόρφωση εγκατέλειψαν με γρήγορους ρυθμούς το προάστιο την τελευταία δεκαετία και σήμερα αποτελούν μόνο το 4,7% του πληθυσμού. Και αυτό πριν το ξέσπασμα του Νοέμβρη... Το γαλλικό κράτος έχει ήδη διαγνώσει όλα αυτά τα χρόνια, και μετά από τόσα βίαια επεισόδια με την αστυνομία, την εκρηκτική δυναμική της χωροταξίας του προαστίου αυτού, αλλά το σχέδιο «αναμόρφωσής» του σκοντάφτει, αφενός, στην έλλειψη πόρων και τη σφιχτή δημοσιονομική διαχείριση που επιβάλλει ο νεοφιλελευθερισμός και, αφετέρου, στην απροθυμία του ίδιου του προλεταριάτου να «αναμορφωθεί». Πώς αλλιώς να ερμηνεύσουμε δημοσιεύματα του τύπου που αναφέρουν ότι «... η πόλη επωφελείται ενός από τα πιο συγκριτικά προγράμματα στη Γαλλία, συνοικής χρηματοδότησης 330 εκατομμυρίων ευρώ, για την καταστροφή 1.600 συλλογικών κατοικιών και ανακατασκευή 1.900 από τις 4.000 κατοικίες των περιοχών Hauts-de-Clichy και Bosquets, όπου μένουν 17.000 άτομα. Ο δήμαρχος λυπάται που η συνοικία 10.000 κατοίκων του Chkne-Pointu, στο Bas-Clichy, όπου έγιναν τα πρώτα επεισόδια την Πέμπτη, δεν εμπόδισε την εκδήλωσή τους. Από το 2002, η αστυνομία της γειτονιάς μείωσε το δυναμικό της από 35 υπαλλήλους σε 15 στις πάνω συνοικίες και από 15 σε 8 στις κάτω»;⁵

Τα προγράμματα του κράτους πρόνοιας, στα οποία αναφέρεται ο δημοσιογράφος της *Le Monde*, δεν είναι ούτε πρόσφατα, ούτε προσωρινά: έχουν πίσω τους μια ιστορία σχεδόν τριάντα χρόνων. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70, ξεκινάει η εξεύρεση πόρων για την υλοποίηση του προγράμματος-ομπρέλλα «Πολιτική της Πόλης», «το οποίο προορίζεται για συνοικίες και δήμους, στους οποίους συσσωρεύονται προβλήματα: υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον, άσχημη κατάσταση των κατοικιών, ανεργία, προσωρινότητα, ασθενής οικονομική και εμπορική δραστηριότητα, έλλειψη δημοσίων υπηρεσιών, μαθησιακές δυσκολίες και κλίμα ανασφάλειας». Η αποφασιστική τομή για τη λήψη πιο συγκεκριμένων μέτρων ενάντια στην «αστεακή κρίση» θα γίνει μετά τις βίαιες συγκρούσεις στη συνοικία

² Συγκριτικά αναφέρουμε ότι ο μέσος όρος του νομού είναι 28%.

³ Να σημειώσουμε εδώ ότι το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού της πόλης του Clichy-sous-bois υπερβαίνει κατά 10% το ποσοστό του ήδη πολύ νεανικού πληθυσμού ολόκληρου του νομού Seine-Saint-Denis, στον οποίο ανήκει η πόλη.

⁴ Πιο συγκεκριμένα –και εν μέσω μιας τάσης μείωσης του μεγέθους των νοικοκυριών με ταυτόχρονη σταθεροποίηση του αριθμού τους– το 27,6% των νοικοκυριών άνω των 6 ατόμων ζει σε διαμερίσματα τριών δωματίων, ενώ επιπλέον στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι το 47% των κατοικιών βρίσκεται σε πολυκατοικίες άνω των 9 ορόφων, πολλές από αυτές με επιδοτούμενο ενοίκιο. Οι γαλλικές δημόσιες υπηρεσίες μιλούν για «υπερ-κατοίκηση» και «δυσλειτουργία των δημόσιων χώρων» προσπαθώντας να αποκρύψουν με την ξύλινη γλώσσα της «κοινωνικής πολιτικής» την εξαθλίωση που οι στατιστικές της αποδεικνύουν περίτρανα.

⁵ *Le Monde*, 5.11.2005.

Minguettes της Lyon το καλοκαίρι του 1981, όταν το κράτος και οι ειδικοί του αντελήφθησαν ότι η διαχείριση των «επικίνδυνων τάξεων» σε όλα τα προάστια της χώρας δε χωράει πλέον αναβολή. Ειδικά στο Clichy, όπως και στο διπλανό προάστιο του Montfermeil, έχει εφαρμοστεί το σύνολο σχεδόν των μέτρων που προβλέπονται στο πλαίσιο της «Πολιτικής της Πόλης»:

► Για την περίοδο 1989-1993, το πρόγραμμα «Κοινωνική Ανάπτυξη των Συνοικιών» (Développement Social des Quartiers-DSQ), του οποίου στόχος ήταν η «αναζωογόνηση» της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

► Από το 1994 και μετά, τα δυο αυτά προάστια εντάσσονται στο πρόγραμμα «Σύμβαση Πόλης» (Contrat de Ville), του οποίου πρωταρχικός στόχος είναι «η επανενσωμάτωση των κατοίκων των συνοικιών στη ζωή της πόλης». Μεταξύ των επιμέρους στόχων είναι η οικοδόμηση «ενός αισθήματος αλληλεγγύης μεταξύ των κατοίκων όλης της πόλης» ώστε «οι κάτοικοι των υποβαθμισμένων συνοικιών να αισθανθούν «συνδεδεμένοι» με την πόλη».

► Από το 1996 μέχρι το 2001, εφαρμόζεται το «Μεγάλο Αστεακό Πρόγραμμα» (Grand Projet Urbain) με παρεμφερή στοχοθεσία.

► Το 1997 δημιουργείται η «Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών» στα πλαίσια του προγράμματος «Συμφωνία Νέας Όθησης για την Πόλη» (Pacte de Relance Pour la Ville). Πρόκειται για μία από τις εννιά παρόμοιες ζώνες που δημιουργήθηκαν σε ολόκληρη την περιφέρεια του Ile-de-France. Το κράτος προσφέρει 100% απαλλαγές φόρων και επιδότηση των ασφαλιστικών εισφορών σε όλες τις επιχειρήσεις που θα μετεγκατασταθούν σε ένα από τα δυο προάστια. Μέσα σε μερικά χρόνια περίπου 1.000 επιχειρήσεις μεταφέρονται εντός της προαστιακής περιμέτρου και αρχικά η ανεργία πέφτει στο 16%. Στη συνέχεια όμως αυξάνεται πάλι εξαιτίας του γεγονότος ότι οι επιχειρήσεις αρχίζουν να προσλαμβάνουν υπαλλήλους που δε διαμένουν στο προάστιο. Παράλληλα, δημιουργείται και διακοινοτική ζώνη ελεύθερων συναλλαγών που αυξάνει όχι μόνο τα κέρδη των εμπόρων και των επιχειρηματιών, αλλά και σχεδόν διπλασιάζει τους έμμεσους φόρους που αυτοί αποδίδουν στο κράτος.

► Το 2001, το Clichy εντάσσεται στο «Μεγάλο Πρόγραμμα Πόλης» (Grand Projet de Ville). Ήδη έχουν περάσει δεκαπέντε χρόνια από την πρώτη εφαρμογή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων από την πλευρά του κράτους κι όμως, οι στόχοι που τέθηκαν δεν έχουν ακόμα πραγματοποιηθεί. Ακόμα γίνεται προσπάθεια «ανακατασκευής των κτιρίων, εγκατάστασης δημοσίων υπηρεσιών, ενσωμάτωσης των συνοικιών στην πόλη με τη βελτίωση των οδικών συγκοινωνιών και την καλύτερη διανομή των κατοικιών»!

► Η πόλη είναι ενταγμένη, μαζί με άλλες εννιά σε ολόκληρη τη Γαλλία, στα ευρωπαϊκά περιφερειακά προγράμματα PIC URBAN I (για την περίοδο 1994-1999) και PIC URBAN II (για την περίοδο 2000-2006).

Το γεγονός ότι ο πληθυσμός παραμένει αριθμητικά σταθερός μετά το 2000 αποτελεί μόνο την επιφάνεια, κάτω από την οποία αποκρύπτονται στοιχεία έντονης προσωρινότητας και κινητικότητας. Καταρχήν, σύμφωνα με πρόσφατες στατιστικές,⁶ ο πληθυσμός του Clichy με ξένη υπηκοότητα φτάνει το 33% –ενώ στις περισσότερο υποβαθμισμένες περιοχές Haut-Clichy και Bas-Clichy τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 45,3% και 40%– παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια πολλοί απέκτησαν τη γαλλική υπηκοότητα.⁷ Παράλληλα, το 41% των νοικοκυριών εγκαταστάθηκαν στην πόλη τα τελευταία 15 χρόνια, ενώ το ποσοστό αποχωρήσεων φτάνει το 56,5%. Η μεγάλη ανανεωσιμότητα του πληθυσμού υπό εντελώς υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης εγείρει σημαντικά, και εν πολλοίς αναπάντητα, ερωτήματα για τον

⁶ Direction politique de la ville, Δεκέμβριος 2005.

⁷ Στις ίδιες συνοικίες τα ποσοστά των νέων κάτω των 20 ετών είναι αντίστοιχα 44,8% και 42,9%.

τρόπο που κατορθώνει κάθε προλετάριος να επιβιώνει. Θεωρώντας ότι η έλλειψη ενός σταθερού εισοδήματος από μισθωτή εργασία συνιστά καθοριστικό στοιχείο για να χαρακτηριστεί η κατάσταση κάποιου ως «επισφαλής», βρίσκουμε, καταρχήν, από τις ίδιες στατιστικές ότι μόνο το 12,5% των κατοίκων παίρνουν το Ελάχιστο Εισόδημα Ένταξης (Revenu Minimum d' Insertion-RMI).⁸ Και μόνο το γεγονός αυτό αρκεί, πιστεύουμε, για να συνειδητοποιήσει κανείς ότι το σύνολο των νεαρών προλετάριων κάτω των 25 που μένουν στο Clichy δεν έχουν καμία άλλη δυνατή πηγή εισοδήματος πέραν όσων (ελάχιστων) χρημάτων παίρνουν από την οικογένειά τους, του μισθού από όποια προσωρινή εργασία κάνουν και όσων χρημάτων προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες. Γι' αυτό ο όρος «παράλληλη οικονομία» είναι παραπλανητικός, επειδή παραπέμπει αποκλειστικά σε οργανωμένη οικονομική δραστηριότητα και αποκρύπτει το γεγονός ότι η εμπλοκή σε τέτοιου είδους δραστηριότητες αποτελεί όρο επιβίωσης για τη συντριπτική πλειοψηφία του νεαρού προλεταριάτου της περιοχής και απαραίτητο συμπλήρωμα του εισοδήματός του. Η φτώχεια και η εξαθλίωση επεκτείνονται και στην επόμενη ηλικιακή κατηγορία, των άνω των 25 ετών, των γονιών τους: στις 31 Δεκεμβρίου 2002, διαπιστώθηκε ότι το 67,4% των νοικοκυριών του προαστίου κάνουν χρήση των επιδοτήσεων του Ταμείου Οικογενειακών Επιδομάτων (Caisse d'Allocations Familiales-CAF) και ότι το 46,6% εξ' αυτών έχουν εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχιας. Συγκριτικά αναφέρουμε ότι αντίστοιχο ποσοστό χρήσης οικογενειακών επιδομάτων για ολόκληρο το νομό του Seine-Saint-Denis είναι 39,4%, ενώ σε εθνικό επίπεδο φτάνει το 31,8%. Οι συνθήκες προσωρινότητας, και η αβεβαιότητα για το μέλλον που αυτές συνεπάγονται, αναπαράγονται καθημερινά και αν χρειαστεί επιβάλλονται από το κεφάλαιο με τη βία: από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και μετά, μετανάστες εργάτες απομακρύνονται διαρκώς από θέσεις εργασίας στην περιοχή του Roissy –στην οποία βρίσκεται κυρίως το γνωστό διεθνές αεροδρόμιο Charles de Gaulle, αλλά και εργοστάσια, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών κ.α– με το πρόσχημα της «απειλής τρομοκρατικών επιθέσεων». Το εργοστάσιο της Citroen στο Aulnay-sous-bois απέλυσε πέρυσι 600 προσωρινούς εργάτες, ενώ στην περιοχή του Poissy, όπου υπάρχει κι ένα τεχνολογικό πάρκο, ανακοινώθηκε τον Δεκέμβριο του 2005 η απόλυτη 500 προσωρινών εργατών.

Είναι λάθος να αναφερόμαστε στους κατοίκους του Clichy –και των προαστίων γενικότερα– σαν να βρίσκονταν συνολικά εκτός της παραγωγικής διαδικασίας. Στατιστικές δείχνουν ότι περισσότερο από το ένα τρίτο των νοικοκυριών στηρίζονται οικονομικά σε έναν τουλάχιστον εργάτη/εργάτρια. Αυτή είναι μια πραγματικότητα που δεν πρέπει να ξεχνάμε. Από εκεί και πέρα, όταν το ποσοστό ανεργίας αγγίζει το 25% και όταν σε περισσότερο από το ένα τέταρτο των νοικοκυριών ο «προστάτης» της οικογένειας είναι χωρίς απασχόληση, είναι αδιαμφισβήτητο ότι στο πρόστιο του Clichy βρίσκει στέγη ένας **εργατικός υπερπληθυσμός**, ένας εφεδρικός στρατός ανέργων. Γι' αυτό θα ήταν ακριβέστερο να μιλάμε για συνύπαρξη εργατών και ανέργων στα πρόστια, χωρίς ηλικιακούς φραγμούς ή διακρίσεις: είναι δυνατόν ο ρόλος του εργάτη και του ανέργου να εναλλάσσονται μεταξύ των ατόμων μιας οικογένειας. Επιπλέον, το 71,1% του ενεργού πληθυσμού αποτελείται από εργάτες και υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα, το 17,2% από δημοσίους υπαλλήλους διαφόρων ειδικοτήτων, ενώ κάτω από 6% πέφτει αντίστοιχα το ποσοστό των στελεχών και των επαγγελματιών του εμπορίου. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ο ενεργός πληθυσμός που κατέχει μια θέση εργασίας μειώνεται σταθερά μέσα στη δεκαετία του '90: από 10.544 στις αρχές της φτάνει σε 9.005 στο τέλος της και όλα δείχνουν ότι το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί κι άλλο.

8 Οι προϋποθέσεις για να λάβει κανείς το επίδομα αυτό είναι οι ακόλουθες: 1) Να είναι το λιγότερο 25 ετών ή να έχει υπό την ευθύνη του ένα ή περισσότερα παιδιά ή να περιμένει παιδί· 2) Να διαμένει στη Γαλλία, χωρίς χρονικό περιορισμό. Οι ξένοι χρειάζεται να προσκομίσουν μια κάρτα διαμονής και εργασίας για 3 χρόνια· 3) Να μην είναι μαθητής ή φοιτητής και να μη μετέχει σε πρόγραμμα stage ή σε κάποιο άλλο πρόγραμμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας· 4) Να έχει συνολικά μηνιαία εισοδήματα (από μισθούς, συντάξεις, οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα ανεργίας) κάτω από ένα ορισμένο πλαφόν. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για έναν άνθρωπο που ζει μόνος του το πλαφόν αυτό είναι 389,10 ευρώ και για ένα ζευγάρι με δυο παιδιά 817,12 ευρώ (μεγέθη του 2000). Αξίζει να σημειωθεί βέβαια ότι όσοι παίρνουν το RMI δεν προσμετρούνται στους ανέργους, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας να εμφανίζεται χαμηλότερο από όσο είναι στην πραγματικότητα.

Δημιουργία και ανασύνθεση των εργατικών κοινοτήτων στα πρόστια

«Είναι η ιδιαίτερη ποιότητα της Μασσαλίας. Εδώ όλοι έχουμε επαφή ο ένας με τον άλλο. Πάντα έτσι ήταν τα πράγματα σε μας. Δεν είμαστε χώρια ο ένας από τον άλλο».

Dia Ghazi, παλαιστινιακής καταγωγής έμπορος στο κεντρικό παζάρι, εξηγώντας γιατί στη Μασσαλία το εύρος των ταραχών ήταν πολύ περιορισμένο σε σχέση με άλλες πόλεις της Γαλλίας. Washington Post, 16 Νοεμβρίου 2005.

«Σε φωνάζουν και σου ζητάνε τα χαρτιά σου. Αν δεν απαντήσεις, τρως χαστούκι. Αν αντισταθείς, σε χτυπάνε και καταλήγεις στη στενή. Σε ένα αγόρι που ξέρω, ο ίδιος μπάτσος του ζήτησε τα χαρτιά του δέκα φορές μέσα σε μια μέρα, ενώ ήξερε ποιος ήταν κι ενώ δεν είχε κάνει τίποτα. Αυτό το έκανε σίγουρα για να τον προκαλέσει και να τον σπρώξει στα άκρα. Δεν πρόκειται για ένα μεμονωμένο περιστατικό».

Νεαρός προλεταρίος από το Fontenay-sous-Bois, ένα πρόστιο ανατολικά του Παρισιού, σε συνέντευξή του στους Financial Times, 4 Δεκεμβρίου 2005.

Σύμφωνα με το σύντομο ιστορικό στο πρώτο μέρος του αφιερώματος, η εξέγερση στη συνοικία Minguettes της Lyon προηγείται χρονικά του καλοκαιριού του '82, οπότε και ξεκινά η κύρια φάση της επιβολής του νεοφιλελευθερισμού στη Γαλλία. Είναι λογικό να υποτεθεί, λοιπόν, ότι η ακολουθούμενη από τότε, διευρυμένη γεωγραφικά –και ακριβότερη οικονομικά– πολιτική καταστολής και ενσωμάτωσης των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους εμπεριέχει στοιχεία αυτής της επιβολής. Ποιά είναι τα στοιχεία αυτά; Σε ποιά χρονική φάση εφαρμόστηκαν; Πολλοί στέκονται στο μέγεθος των ποσών που δαπανώνται για την «αναβάθμιση» των προαστίων και έχουν την ψευδή εντύπωση ότι αυτή η κρατική χρηματοδότηση αποτελεί μέρος του γαλλικού κράτους πρόνοιας και ότι ως εκ τούτου έχει έναν περισσότερο κοινωνικό χαρακτήρα. Η άποψη αυτή, πέραν της επιφανειακότητας και της φιλανθρωπίας της, δεν μπορεί να απαντήσει στο ερώτημα του γιατί εδώ και είκοσι χρόνια τα κρατικά προγράμματα για τα πρόστια όχι μόνο πολλαπλασιάζονται, αλλά συμπληρώνονται κιόλας από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ίδια στιγμή που οι περικοπές των κοινωνικών δαπανών του κράτους πρόνοιας και η επίθεση στον έμμεσο μισθό και τις κατακτήσεις της εργατικής τάξης συνεχίζονται και οξύνονται.

Τα προγράμματα αυτά, με την κατάλληλη κρατική προπαγάνδα που τα συνοδεύει, εφαρμόστηκαν και συνεχίζουν να εφαρμόζονται στο όνομα της «κοινωνικής ανάμειξης (*mixité sociale*)» και του «περιορισμού των φαινομένων αποκλεισμού». Στόχος τους είναι το «*σπάσμο του γκέτο*», δηλαδή **η διάλυση των εργατικών κοινοτήτων των μεταναστών** που στην περίπτωση της Γαλλίας είναι και γεωγραφικά απομακρυσμένες από το κέντρο των πόλεων. Πώς, όμως, δημιουργήθηκε το «γκέτο», με άλλα λόγια, το έλλειμμα ελέγχου των κοινοτήτων των μεταναστών εργατών; Πότε ξεκίνησε η διαδικασία αυτή;

Για να απαντήσουμε τα ερωτήματα αυτά, θα πρέπει να γυρίσουμε αρκετά χρόνια πίσω, στα πρώτα χρόνια μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν το μεταναστευτικό ρεύμα προς τη Γαλλία αποκτά για πρώτη φορά μαζικά αραβικά και βορειοαφρικανικά χαρακτηριστικά.⁹ Στις 2 Νοεμβρίου 1945 εκδίδεται το κυβερνητικό διάταγμα που θα αποτελέσει τη βάση της μεταπολεμικής μεταναστευτικής πολιτικής του

9 Η ιστορία της Γαλλίας ως χώρας υποδοχής μεταναστών ξεκινά ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, όταν η οικονομική επέκταση και βιομηχανική ανάπτυξη της Δεύτερης Αυτοκρατορίας (1852-1870) απαιτεί πρόσθετα εργατικά χέρια. Έκτοτε, το γαλλικό κεφάλαιο δε θα πάψει να δέχεται μαζικά μετανάστες εργάτες και να βρίσκει τρόπους να τους «επαναπροωθεί» όταν πλέον δεν τους χρειάζεται: από το 1901 μέχρι το 1917, ο μετανάστης εργάτης αρκεί να δηλώσει την κατοικία του στο δημαρχείο για να εγκατασταθεί στη Γαλλία και να ασκήσει ένα επάγγελμα, ενώ στις 2 Απριλίου 1917 δίνεται η δυνατότητα έκδοσης άδειας παραμονής διάρκειας άνω των 15 χρόνων το 1927 ψηφίζεται νόμος που επιτρέπει την απέλαση, ενώ τη δεκαετία του '30 το γαλλικό κράτος φορτώνει τους πολωνούς μετανάστες εργάτες σε τραίνα για να τους στείλει πίσω στην «πατρίδα» τους... Η κοινωνική

γαλλικού κράτους· η μεταπολεμική ανοικοδόμηση απαιτεί πολλά εργατικά χέρια, κατά προτίμηση ευρωπαϊκά, οι ανάγκες ελέγχου είναι αυξημένες και για το λόγο αυτό το κράτος αποκτά το μονοπώλιο της «εισαγωγής» μεταναστών εργατών στη χώρα. Απότερος στόχος του κεφαλαίου είναι η υπονόμευση και αντικατάσταση του παλιού ειδικευμένου εργάτη μέσα στο εργοστάσιο από νέους ανειδίκευτους εργάτες. Πάνω σε αυτούς θα μπορούσε να στηριχτεί ο εκσυγχρονισμός της παραγωγικής βάσης και η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας με την επέκταση της φορντικής αλυσίδας και την ακόμα ευρύτερη εφαρμογή ταιλορικών μεθόδων κατακερματισμού της εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό εκδίδονται άδειες παραμονής διάρκειας ενός, τριών και δέκα χρόνων, ενώ δίνονται κίνητρα για τη μετανάστευση ολόκληρων οικογενειών και την ευκολότερη απόκτηση της γαλλικής υπηκοότητας –στην προοπτική αύξησης του πληθυσμού και βελτίωσης των δημογραφικών συντελεστών. Το διάταγμα προβλέπει, επίσης, την ίδρυση Εθνικού Γραφείου Μετανάστευσης, το οποίο θα ρυθμίζει τις μεταναστευτικές ροές από τις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Η δημιουργία της ΕΟΚ¹⁰ το 1957 και η συνθήκη της Ρώμης το 1958 προωθούν μεταξύ των πρώτων χωρών-μελών, στα οποία συγκαταλέγεται και η Γαλλία, την ελεύθερη διακίνηση των εμπορευμάτων, άρα και της εργατικής δύναμης.

Η αναγνώριση της ισχύος της εργατικής τάξης και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έχει ως συνέπεια τον περιορισμό της μετανάστευσης ευρωπαίων εργατών προς τη Γαλλία, με την εξαίρεση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας· κι αυτές κατά βάση λόγω των δικτατοριών του Franco και του Salazar. Το 1961 υπογράφεται η γαλλοϊσπανική συμφωνία για τον έλεγχο της μετανάστευσης, μετά την υποχώρηση της μετανάστευσης ιταλών εργατών, ενώ το 1963 η αντίστοιχη γαλλοπορτογαλική. Οι ανάγκες της αξιοποίησης του κεφαλαίου απαιτούν, όμως, περισσότερα εργατικά χέρια, τα οποία πλέον είναι αναγκαίο να βρεθούν εκτός Ευρώπης. Κατά συνέπεια, στις αρχές της δεκαετίας του '60 οι μεταναστευτικές ροές προς τη Γαλλία διαφοροποιούνται και περιλαμβάνουν πλέον ένα σημαντικό ρεύμα μεταναστών εργατών από το Μαρόκο και την Τυνησία, ενώ μετά το τέλος του πολέμου στην Αλγερία (1954-1962) κάνει την εμφάνισή του ένα πολύ ισχυρό κύμα μετανάστευσης της εργασίας από αυτή τη χώρα. Επιπρόσθετα, από το 1964 και μετά εμφανίζεται ένα μεταναστευτικό ρεύμα από τις χώρες της υποσαχάριας Αφρικής. Το προηγούμενο αποικιοκρατικό καθεστώς στις χώρες αυτές δημιούργησε την αποτελεσματικότερη δίοδο για τη μετανάστευση εργατών στη Γαλλία, αλλά και τη βάση για τη ρατσιστική αντιμετώπισή τους από το γαλλικό κράτος.

Η οικοδόμηση των οικισμών για τη διαμονή των μεταναστών εργατών αναλαμβάνεται από το γαλλικό κράτος και πιο συγκεκριμένα από την Εθνική Κατασκευαστική Εταιρεία για τη Στέγαση των Εργατών (Société Nationale de Construction pour le Logement des Travailleurs, SONACOTRA). Οι οικισμοί αυτοί σχεδιάζονται για τη στέγαση αποκλειστικά ανδρών μεταναστών που ζουν και εργάζονται μόνοι τους στη

Είσοδος ενός γκέτο στο Vitry, κατεστραμμένη από μετανάστες από το Μαλί.

ιστορία της Γαλλίας είναι στενά συνυφασμένη με τη μετανάστευση· ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1880 (δηλαδή, τριάντα χρόνια μετά την έναρξη της μαζικής μετανάστευσης) ο ξένος πληθυσμός αποτελεί σχεδόν το 3% του συνολικού και ότι το 1930 η Γαλλία έχει μεγαλύτερο ποσοστό ξένου πληθυσμού από τη ΗΠΑ. Για πρώτη φορά χρησιμοποιούνται μετανάστες εργάτες από τη Βόρεια Αφρική στα εργοστάσια παραγωγής πυρομαχικών κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

10 Πρόδρομος της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γαλλία: προορίζονται για τους μη ευρωπαίους μετανάστες και η περιορισμένη επιφάνεια των παρεχόμενων διαμερισμάτων-κλουβιών θεωρήθηκε ότι θα αποθάρρυνε την εγκατάσταση των οικογενειών τους στον ίδιο χώρο. Παράλληλα, οι οικισμοί αυτοί τοποθετούνται χωροταξικά σε συνοικίες γύρω και μακριά από το κέντρο των πόλεων, χωρίς τις ευκολίες που συνεπάγεται η σύνδεση με τον πολεοδομικό ιστό τους και προορισμένοι σχεδόν αποκλειστικά για την ξεκούραση και τον ύπνο των εργατών. Ακόμα περισσότερο, όμως, η απόσταση που τους χωρίζει από το κέντρο των πόλεων συνεπάγεται τον ευκολότερο έλεγχο της κυκλοφορίας των μεταναστών και την ελαχιστοποίηση της επίδρασής τους στην υπόλοιπη ζωή της πόλης.¹¹

Το κεφάλαιο έχει ανάγκη την εργατική δύναμη από την Αφρική, δεν είναι όμως διατεθειμένο να της αναγνωρίσει πλήρη εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα· γι' αυτό και δε θα εμποδίσει ποτέ ολοκληρωτικά την «παράνομη» μετανάστευση, αλλά θα επιδιώξει να αναπαράγει κατά καιρούς την «παρανομία» αυτή ως μια ακόμα διαίρεση εντός της εργατικής τάξης. Με πρώτο στάδιο την υποβάθμιση της κατοικίας και το χωροταξικό αποκλεισμό, το κεφάλαιο επιδιώκει να μειώσει τις προσδοκίες των μεταναστών εργατών για μια καλύτερη ζωή και να τους κάνει να αισθανθούν ότι είναι ανεπιθύμητοι, και άρα προσωρινοί. Έχοντας ήδη υποχρεωθεί να αναγνωρίσει την ισχύ της γαλλικής εργατικής τάξης, το κεφάλαιο δεν είναι διατεθειμένο να αφήσει χώρο στους μετανάστες εργάτες να ισχυροποιήσουν τη δική τους κοινότητα και να διεκδικήσουν μια καλύτερη ζωή. Ποιός είναι άλλωστε ο καλύτερος τρόπος να αποδυναμωθεί μια κοινότητα, αν όχι αποκόβοντάς την από τον ευρύτερο κοινωνικό ιστό και την επαφή με τους άλλους προλεταρίους; Στη Γαλλία, το σχέδιο διαίρεσης της εργατικής τάξης αποκτά πρώτ' απ' όλα μια χωροταξική διάσταση: ντόπιοι και μετανάστες προλεταρίοι θα γεννιούνται και θα ζουν υπό διαφορετικές συνθήκες, σε διαφορετικό αστικό περιβάλλον, απομονωμένοι και διαχωρισμένοι. Επιπλέον, το σχέδιο αυτό, ντυμένο με το δημοκρατικό ένδυμα των «ίσων ευκαιριών», δεν αποτελεί παρά μια μόνο όψη της επένδυσης του κεφαλαίου στο ρατσισμό και τις διακρίσεις στο εσωτερικό της τάξης.

Οι μετανάστες εργάτες όμως θα αντέξουν, θα παραμείνουν στη Γαλλία και θα συμμετάσχουν σε ταξικούς αγώνες ενάντια στην εξουσία του κεφαλαίου. Η κοινωνική επιρροή της γενικής απεργίας του Μάη του '68 είναι τεράστια, όπως τεράστια είναι πλέον και η ανησυχία του κεφαλαίου για το μέλλον της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η Γαλλία δεν είναι δυνατόν να υποδέχεται μετανάστες όταν το εργατικό κίνημα είναι τόσο ισχυρό. Πώς μπορεί, άλλωστε, να ερμηνευτεί διαφορετικά η συμφωνία του γαλλικού με το νεοσύστατο αλγερινό κράτος στις 29 Ιουλίου 1968 για περιορισμό της μετανάστευσης αλγερινών εργατών; Η ανησυχία στους κύκλους των καπιταλιστών είναι μεγάλη και, όπως έχουμε δει στο πρώτο μέρος, αναζητούν επειγόντως διέξοδο από την κρίση κερδοφορίας μέσω, πάνω απ' όλα, της αποδυνάμωσης της ισχύος της εργατικής τάξης.

Η καπιταλιστική αντεπίθεση δε θα αφήσει απ' έξω το πιο αδύναμο κοινωνικά κομμάτι της εργατικής τάξης, τους μετανάστες εργάτες –οι οποίοι πλέον προσέρχονται από διάφορες περιοχές του πλανήτη– κάνοντας ένα ακόμα βήμα προς την περαιτέρω διαίρεσή τους και τη μετατροπή τους σε φτηνή, προσωρινή εργασία. Στις 23 Φεβρουαρίου και τις 15 Σεπτεμβρίου 1972 ψηφίζονται νόμοι που εξαρτούν

11 Νομίζουμε πως έχει αεία μια σύγκριση με την περίοδο του φασισμού στη Γαλλία. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της κατοχής της Γαλλίας από τους Γερμανούς, η κυβέρνηση του Vichy εφάρμοσε μια νέα πολιτική απέναντι στους ξένους. Στις 4 Οκτωβρίου 1940 ψηφίζεται νόμος που αποκλείει τους εβραίους από την κοινωνική ζωή και επιτρέπει το κλείσιμό τους σε ειδικά στρατόπεδα μετά από απόφαση του αρμόδιου νομάρχη. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1940, ο νόμος που αφορά τους ξένους μη εβραϊκής καταγωγής προσδιορίζει «τους ξένους που είναι υπεράριθμοι για την εθνική οικονομία»· ο ξένος υπόκειται σε στενή παρακολούθηση, δεν έχει πλέον το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και δεν επωφελεύται της εργατικής νομοθεσίας.

την άδεια παραμονής στη Γαλλία από τη διατήρηση μιας θέσης εργασίας: η απώλεια της θέσης εργασίας συνεπάγεται την απώλεια της άδειας παραμονής. Στόχος του κεφαλαίου είναι να καταπνιγεί εν τη γενέσει του το εργατικό κίνημα των μεταναστών, κίνημα που είχε αρχίσει να αναπτύσσεται στο εσωτερικό των μεγάλων εργατικών αγώνων μετά το '68. Στη Ρενώ, για παράδειγμα, ντόπιοι και ξένοι εργάτες είχαν ξεκινήσει κοινούς αγώνες με εξισωτικό και αντι-εραρχικό περιεχόμενο, ενάντια στις διαφορές των μισθών και των κατηγοριών. Όπως εξηγήσαμε στο πρώτο μέρος, η Γαλλία είχε εισέλθει σε μια φάση κρίσης της «επιστημονικής οργάνωσης της εργασιακής διαδικασίας» ως τεχνικής κυριαρχίας πάνω στην εργασία.

Ενάντια στους προαναφερόμενους νόμους και τις αυξανόμενες απελάσεις οι μετανάστες αντιδρούν στην αρχή αμήχανα. Σύντομα διαμορφώθηκαν όμως δύο τάσεις μέσα στο κίνημα ενάντια στις απελάσεις. Η μία τάση οργανώθηκε στην «Επιτροπή Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων των Μεταναστών στη Ζωή και τη Δουλειά», η οποία δεχόταν, όπως και η CGT, την «αναγκαιότητα ρύθμισης της μετανάστευσης», θέλοντας να βάλει απλώς όρια στην κακομεταχείριση των ήδη εγκαταστημένων μεταναστών. Η άλλη τάση οργανώθηκε στις «Ενιαίες Επιτροπές Γάλλων-Μεταναστών» και είχε έναν περισσότερο εργατικό προσανατολισμό. Και οι δύο τάσεις στηρίχθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την εξωκοινοβουλευτική αριστερά που τότε είχε ακόμα μεγάλη δύναμη στη Γαλλία. Η διαφορά τους ήταν ότι η πρώτη στηριζόταν ακόμα και από την Καθολική Εκκλησία ενώ η δεύτερη συντόνιζε κυρίως τις δεκάδες επιτροπές που είχαν φτιαχτεί αυθόρυμητα στις γειτονιές. Χάρη στις ενέργειες της πρώτης τάσης, διεξάγονται από το Νοέμβριο του 1972 μέχρι τον Ιούνιο του 1973 απεργίες πείνας μεταναστών εργατών, που επρόκειτο ν' απελαθούν, στις μεγαλύτερες πόλεις της Γαλλίας με μόνο όμως αποτέλεσμα τη δικαίωση των άμεσα εμπλεκόμενων σ' αυτές. Παράλληλα, φουντώνει μέσα στα εργοστάσια ένα νέο κίνημα εργατών μεταναστών που συνδέει άμεσα τους αγώνες με εργατικά αιτήματα με τον αγώνα για τα πολιτικά δικαιώματα των μεταναστών. Το καινούριο φαινόμενο είναι αυτό της εμφάνισης ανεξάρτητων μεταναστευτικών οργανώσεων (Κίνημα Αράβων Εργατών, Συντονιστικό των Ισπανών Εργατών του Παρισιού κλπ), το οποίο προσδίδει έναν εθνικό τόνο στους μέχρι τότε κοινούς, καθαρά εργατικούς αγώνες του πολυεθνικού προλεταριάτου. Η κυβέρνηση αντιδρά χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα ενσωμάτωση και καταστολή. Οι διατάξεις για τις απελάσεις δεν αλλάζουν αλλά εφαρμόζονται επιλεκτικά εις βάρος των πιο μαχητικών στοιχείων του νέου μεταναστευτικού κινήματος. Παράλληλα, ένας νέος νόμος, τον Ιούνιο του 1973, δίνει τη δυνατότητα στους «λαθραίους» μετανάστες εργάτες που εισήλθαν στη Γαλλία πριν από την 1η Ιουνίου 1973 να νομιμοποιηθούν με προθεσμία μέχρι τις 30 Σεπτέμβρη 1973. Οι συνεχιζόμενες αντιδράσεις μέρους της «κοινής γνώμης» και των οργανωμένων μεταναστών εργατών θα έχουν ως συνέπεια την κατάργηση τον Ιούνιο του 1974 όλων των σχετικών διατάξεων που ψηφίστηκαν τα δύο τελευταία χρόνια.

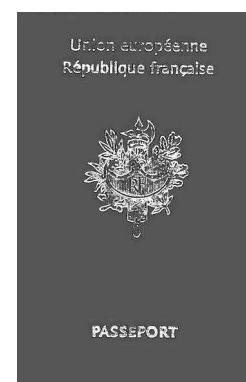
Με το πέρασμα του χρόνου, η κρίση βαθαίνει και ο ταξιδιώς συσχετισμός δύναμης μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας στέκεται εμπόδιο στο ξεπέρασμά της. Ταυτόχρονα, όσον αφορά τις κοινότητες των μεταναστών εργατών, αρχίζουν να εμφανίζονται οι πρώτες βίαιες αντιδράσεις απέναντι στην κρίση και μαζί τους έχει αρχίσει να γίνεται ορατό ένα έλλειμμα ελέγχου. Η κυκλοφορία των αγώνων είναι παγκόσμια και το κύμα εξεγέρσεων που είχε προηγηθεί στις πόλεις των ΗΠΑ την περίοδο 1964-1968, με κορυφαία στιγμή την εξέγερση στο Watts του Los Angeles,¹² υπενθυμίζει στη γαλλική ελίτ ποιες θα είναι οι συνέπειες αν αποτύχει η ενσωμάτωση και οι κοινότητες των μεταναστών εργατών αφεθούν ανεξέλεγκτες στην τύχη τους. Βρισκόμαστε πάντα στις αρχές της δεκαετίας του '70, όταν οι κρατικοί υπάλληλοι αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τα πρώτα σημάδια του ελλείμματος αυτού. Στις 5 Απριλίου 1973, ο τότε υπουργός Δημοσίων Έργων Olivier Guichard βάζει επίσημα τέλος στην κατασκευή των μεγάλων συγκροτημάτων κατοικιών, «τα οποία δεν αντιστοιχούν στις προσδοκίες των κατοίκων τους και των οποίων η κατασκευή δε δικαιολογείται οικονομικά». Το διάταγμα που δημοσιεύεται έχει επίσης στόχο να «εμποδίσει τις τάσεις αποκλεισμού που συνεπάγεται η αναδιανομή των διαφόρων κατηγοριών κατοικιών μεταξύ των κοινοτήτων των αστεακών συγκροτημάτων». Τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου, ιδρύεται η ομάδα «Κατοικία και κοινωνική ζωή» υπό τον Robert Lion, διευθυντή του τμήματος κατασκευών του υπουργείου,

12 Στις 11 Αυγούστου 1965, ο βίαιος αστυνομικός έλεγχος και η σύλληψη ενός μαύρου γίνονται η αφορμή για το ξέσπασμα ταραχών στην κατά 99% κατοικούμενη από μαύρους συνοικία Watts του Los Angeles. Οι καταστροφές και οι συγκρούσεις με την αστυνομία θα διαρκέσουν 5 μέρες και στον απολογισμό τους περιλαμβάνονται, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, 34 νεκροί, 1.100 τραυματίες, 4.000 συλλήψεις, 600 κτίρια κατεστραμμένα ή με ζημιές, συνολικού ύψους 35 εκατ.δολ.

η οποία έχει την ευθύνη «της βελτίωσης των κοινωνικών σχέσεων στα μεγάλα συγκροτήματα». Η σχετική έρευνα που διενεργεί η ομάδα αυτή επιβεβαιώνει την άποψη των κρατικών υπαλλήλων: «φτώχεια και εξατομίκευση της καθημερινής ζωής, εξασθένηση των τοπικών κοινωνικών δομών, αποξένωση, στο εσωτερικό των κοινοτήτων, των φτωχότερων ομάδων από τις ομάδες εκείνες που αποταμιεύουν με την προσδοκία της πρόσβασης στην ατομική ιδιοκτησία, γκετοποίηση των νέων»· και καταλήγει σε προτάσεις σχετικά με το τι πρέπει να γίνει: «αναβάθμιση των πιο υποβαθμισμένων κατοικιών και βεβαίως ανάπτυξη μιας κοινοτικής ζωής με τόνωση του ενδιαφέροντος και συμμετοχή των κατοίκων».

Χωρισμός των μεταναστών σε «καλούς που αποταμιεύουν» και συμμετέχουν στο όνειρο της ατομικής ιδιοκτησίας και «κακούς που συμβάλλουν στην υποβάθμιση του προαστίου» και δε συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή: ενσωμάτωση για τους πρώτους και απέλαση/καταστολή για τους δεύτερους: από αυτό το σημείο και μετά τίθενται οι βάσεις του νεοφιλελεύθερου σχεδίου περαιτέρω διάσπασης και εγκληματοποίησης της κοινότητας των μεταναστών εργατών και **επινόησης των «επικίνδυνων τάξεων»** «που εντείνουν το αίσθημα ανασφάλειας των πολιτών». Η καταστολή και η ενσωμάτωση αποτελούν τις δύο συμπληρωματικές όψεις του σχεδίου αυτού όπως εφαρμόζεται στην πράξη από την αστυνομική επιτήρηση και τα προγράμματα αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος αντίστοιχα. Αυτό εξάλλου υπογραμμίζει και η κοινή χρονική τους αφετηρία: τον Αύγουστο του 1976 δημιουργείται το Ταμείο Αστεακής Ανάπλασης (Fonds d' Aménagement Urbain-FAU) και το 1977 ξεκινάει το πρώτο «Πρόγραμμα Προάστιο (Plan Banlieue)» από τον Jacques Barrot, υπουργό Στέγασης, που βασίζεται στις συμβάσεις που υπογράφουν οι δήμοι, οι οργανισμοί επιδότησης ενοικίου και το κράτος· παράλληλα, τον Σεπτέμβριο του 1977, μια επιτροπή έρευνας πάνω στη βία και την εγκληματικότητα των ανγλίκων δημοσιεύει τα συμπεράσματά της σε μια αναφορά με τίτλο «Απαντήσεις στη βία»: έχοντας διαγνώσει την εμφάνιση ενός «γενικευμένου αισθήματος ανασφάλειας», η αναφορά προτείνει την επαναχρησιμοποίηση των αστυνομικών δυνάμεων και της στρατοχωροφυλακής με στόχο «την αύξηση της πυκνότητας των δυνάμεων ασφαλείας στις νέες αστικοποιημένες ζώνες όπου η απουσία τους είναι έντονα αισθητή» και υπογραμμίζει τις εγγενείς «δυσλειτουργίες» των συγκροτημάτων συλλογικής κατοικίας. Για δεύτερη φορά στην κοινωνική ιστορία της Γαλλίας –η πρώτη εντοπίζεται χρονικά στη δεκαετία του '30– η ισχύς της εργατικής τάξης δημιουργεί κρίση συσσώρευσης του κεφαλαίου· για δεύτερη φορά το καπιταλιστικό κράτος μετονομάζει τους μετανάστες εργάτες σε «υπεράριθμους» και τη μετανάστευση σε «κοινωνικό πρόβλημα».

Ο νέος προσανατολισμός της ταξικής μεταναστευτικής πολιτικής αρχίζει να σχηματοποιείται με τους νόμους που ψηφίστηκαν από την κυβέρνηση του Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Εσταίν το 1974 –αμέσως μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973 που, όπως έχουμε δει, έριξε ακόμα περισσότερο τα κέρδη των καπιταλιστών– οπότε και τίθεται σε εφαρμογή η αυστηρότερη επιτήρηση των μεταναστευτικών ροών· ένα ολόκληρο οπλοστάσιο νόμων και διαταγμάτων υπογράφονται ή τροποποιούνται από την περίοδο αυτή και μετά, τα οποία ουσιαστικά απαγορεύουν την είσοδο νέων μεταναστών εργατών μέσω του αυστηρού ελέγχου των αδειών παραμονής, ενώ παράλληλα ενθαρρύνουν την εθελοντική επιστροφή των μεταναστών στη χώρα προέλευσής τους,¹³ ρίχνοντας πλέον το βάρος στην ενσωμάτωση όσων παραμένουν στη γαλλική κοινωνία. Η απαγόρευση εισόδου νέων μεταναστών θα διαρκέσει τυπικά μέχρι το 1977, ενώ το 1975 θα επιτραπεί εκ νέου η επανένωση των οικογενειών που είχε ανακληθεί το 1974 υπό το πρίσμα πιθανόν ότι για μια οικογένεια η ενσωμάτωση και η καλλιέργεια μικροαστικών προσδοκιών είναι περισσότερο πιθανή απ' ότι για έναν μετανάστη που ζει ως εργένης. Από την περίοδο αυτή και μετά, η όποια μετανάστευση προς τη Γαλλία θα αφορά κυρίως γυναίκες, με ή χωρίς παιδιά: το, επίσημο τουλάχιστον, μεταναστευτικό κύμα αποκτά θηλυκά χαρακτηριστικά. Την ίδια στιγμή προσδιορίζονται με μεγαλύτερη σαφήνεια από το κράτος οι προϋποθέσεις της ενσωμάτωσης: βελτίωση των συνθηκών στέγασης, εκμάθηση της γαλλικής

13 Το 1977 συμφωνείται η παροχή βοηθήματος 10.000 φράγκων σε όσους θελήσουν εθελοντικά να επιστρέψουν πίσω στην «πατρίδα» τους.

γλώσσας, επαγγελματική εκπαίδευση, προώθηση του πολιτισμού.¹⁴ Το 1978 ενεργοποιείται ένας μηχανισμός οργανωμένων, και εν πολλοίς εκβιαστικών, «επιστροφών» ενός μέρους του εργατικού δυναμικού που αναμένει τη νομιμοποίηση και που μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να διαμένει ήδη αρκετά χρόνια στη Γαλλία· οι εργάτες από τα αραβικά κράτη της Βόρειας Αφρικής, το επονομαζόμενο Maghreb, βρίσκονται στο στόχαστρο των μέτρων αυτών. Υπέρ των «επιστροφών» αυτών γίνεται προπαγάνδα για πέντε χρόνια στις χώρες αυτές και ιδιαίτερα στην Αλγερία. Το 1980 ψηφίζεται νόμος για

την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης, ο λεγόμενος νόμος Bonnet, ο οποίος όχι μόνο δυσκολεύει ακόμα περισσότερο τη διαμονή στη γαλλική επικράτεια, αλλά χαρακτηρίζει επίσης την παράνομη είσοδο και παραμονή στη χώρα –η οποία είναι αρκετά διαδεδομένη τα τελευταία χρόνια λόγω της σκλήρυνσης των προϋποθέσεων εισόδου– «απειλή για τη δημόσια τάξη» και αιτία απέλασης. Επιπρόσθετα, επιτρέπει την απέλαση των «παράνομων» και όσων η άδεια παραμονής δεν ανανεώνεται προβλέποντας τη συνοδεία του υπό απέλαση ξένου ως τα σύνορα και τον εγκλεισμό του σε ένα κτίριο «σωφρονιστικού χαρακτήρα» για ένα διάστημα έως επτά ημερών, αν καθυστερήσει να εγκαταλείψει άμεσα τη χώρα. Η κυιοφορούμενη νεοφιλελεύθερη αντεπίθεση από την πλευρά του κεφαλαίου αρχίζει να πάρνει σάρκα και οστά, εγκαινιάζοντας τη μερική αντικατάσταση του κράτους πρόνοιας από το **ποινικό κράτος**.

Η σκλήρυνση της μεταχείρισης που επιφυλάσσεται στους μετανάστες εργάτες δε θα μείνει χωρίς αντιδράσεις, αν και όχι πάντα προς όφελος της ριζοσπαστικοποίησης των ταξικών αγώνων. Στις 2 Απριλίου 1980, ένας προτεστάντης πάστορας, ένας καθολικός παπάς και ένας μετανάστης από την Αλγερία ξεκινούν απεργία πείνας ως διαμαρτυρία για τις απελάσεις μεταναστών εργατών –η πολιτική των απελάσεων στοχεύει ιδιαίτερα τους νέους της δεύτερης γενιάς· η απεργία αυτή θα σταματήσει στις 30 του ίδιου μήνα μετά την ανακοίνωση του υπουργού Εσωτερικών για τρίμηνη αναστολή των απελάσεων νεαρών μεταναστών, με την εξαίρεση όσων έχουν διαπράξει σοβαρά αδικήματα. Στις 10 Μαΐου 1980 πραγματοποιείται στο Παρίσι μεγάλη πορεία δεκάδων οργανώσεων προς υποστήριξη των μεταναστών εργατών· μεταξύ των αιτημάτων τους είναι η κατάργηση των περιορισμών για την απόκτηση των αδειών παραμονής και την εγγραφή αλλοδαπών φοιτητών στα γαλλικά πανεπιστήμια. Στις 7 Ιουνίου 1980, πραγματοποιούνται σε αρκετές μεγάλες γαλλικές πόλεις διαδηλώσεις ενάντια στη μεταναστευτική πολιτική της κυβέρνησης μετά από κάλεσμα εβδομήντα αντιρατσιστικών, θρησκευτικών και άλλων ενώσεων. Η απροθυμία του επίσημου εργατικού κινήματος να υπερασπίσει τους μετανάστες εργάτες απέναντι στη νεοφιλελεύθερη επίθεση θα έχει ως αποτέλεσμα τη δήλωση του γενικού γραμματέα του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Lionel Stoléru ότι «δεν τίθεται πλέον θέμα υποδοχής ξένου που έρχεται να μείνει μόνος του στη Γαλλία». Ο ίδιος θα ταξιδέψει λίγο αργότερα στη Σενεγάλη, όπου θα υπογράψει συμφωνία «για τη δημιουργία μιας οδού επιστροφής των σενεγαλέζων εργατών που έχουν μεταναστεύσει στη Γαλλία». Από τη δημιουργία της οδού, βέβαια, μέχρι την επιστροφή η απόσταση είναι μεγάλη, ειδικά αν οι μετανάστες εργάτες έχουν έρθει στη Γαλλία για να μείνουν μόνιμα και όχι προσωρινά.

Η εκλογή της κυβέρνησης Μιτεράν τον Μάιο του 1981 και οι αποφάσεις της για σχετική αλλαγή της μεταναστευτικής πολιτικής είναι αντανάκλαση του γεγονότος ότι ο ταξικός συσχετισμός δύναμης στη Γαλλία δεν τροποποιείται τόσο γρήγορα υπέρ του κεφαλαίου όσο αυτό θα ήθελε και θα αναδείξουν ένα βασικό χαρακτηριστικό του νεοφιλελεύθερου σχεδίου: η εφαρμογή του δε γίνεται χωρίς αντιφάσεις και πισωγυρίσματα. Μια από τις πρώτες εντολές του νέου υπουργού Εσωτερικών Gaston Deferre στους νομάρχες είναι η αναστολή όλων των απελάσεων, η έκδοση προσωρινών αδειών παραμονής για όσους ε-

Σχολείο αλληλέγγυο με τους παράνομους μετανάστες

14 Το 1975 μάλιστα ψηφίζεται νόμος που επιτρέπει στους μετανάστες να εκλέγονται ως εργατικοί αντιπρόσωποι σε μια επιχείρηση!

πωφεληθούν από την αναστολή αυτή και, τέλος, η απαγόρευση απέλασης όλων των ξένων που είναι γεννημένοι στη Γαλλία ή εισήλθαν στο γαλλικό έδαφος πριν την ηλικία των 10 ετών· το κεφάλαιο αποφασίζει να παίξει πιο δυνατά το χαρτί της διαίρεσης/ενσωμάτωσης των μεταναστών χωρίζοντας τους σε παλιούς και νέους και τονώνοντας τους εθνικούς δεσμούς των νεαρών μεταναστών με το γαλλικό κράτος, επιδιώκοντας να τους κάνει να αισθανθούν πιο «Γάλλοι». Ταυτόχρονα, βέβαια, συνεχίζεται η υπογραφή διμερών συμφωνιών περιορισμού της μετανάστευσης με τις ενδιαφερόμενες χώρες της Αφρικής, ενώ στις 8 Αυγούστου 1981, ο υπουργός Εξωτερικών, από το Αλγέρι όπου βρίσκεται για επίσημη επίσκεψη, ανακοινώνει προσχέδιο νόμου που θα επιτρέπει την ψήφο στις δημοτικές εκλογές για τους μετανάστες που είναι εγκατεστημένοι στη Γαλλία· μια διακήρυξη για λόγους εντυπώσεων και μόνο.

Στο τέλος του καλοκαιριού του 1981, είναι ήδη γνωστή στο γαλλικό κράτος η πρώτη αντίδραση του νεανικού πολυεθνικού προλεταριάτου της Μεγάλης Βρετανίας στην ένταση της κρατικής καταστολής και τη βίαιη νεοφιλελεύθερη επίθεση, πιο γνωστή με το όνομα «Θατσερισμός». Η αντίδραση αυτή εκφράστηκε με το κύμα εξεγέρσεων σε αρκετές πόλεις της χώρας μεταξύ 3 και 11 Ιουλίου 1981 και ιδιαίτερα με την εξέγερση στο Brixton του νοτίου Λονδίνου τη νύχτα της 11ης Ιουλίου 1981.¹⁵ Οι ταραχές στο εργατικό προάστιο Les Minguettes της Lyon, οι οποίες λαμβάνουν χώρα το ίδιο καλοκαίρι υπολείπονται σε ένταση από τα γεγονότα στο Brixton. Ως πότε όμως; Το γαλλικό κράτος θα βγάλει τα συμπεράσματά του από τις ταξικές συγκρούσεις στη Μεγάλη Βρετανία –μια χώρα, στην οποία η εγκατάσταση του πολυεθνικού προλεταριάτου προηγείται χρονικά της Γαλλίας και η οποία αποτελεί ένα από τα πρώτα εργα-

στήρια εφαρμογής των σκληρών νεοφιλελεύθερων μέτρων– και θα δώσει μια νέα δυνατότητα νομιμοποίησης σε παράνομους μετανάστες με νόμο που ψηφίζεται στις 18 Αυγούστου 1981: προϋπόθεση νομιμοποίησης είναι η απόδειξη διαμονής στη Γαλλία από την 1η Ιανουαρίου 1981 και σταθερής απασχόλησης εδώ και ένα έτος τουλάχιστον, ενώ οι νομιμοποιημένοι μετανάστες εργάτες θα πάρουν άδεια εργασίας και παραμονής για ένα ακόμα έτος, με την εξαίρεση των αλγερινών εργατών, των οποίων η άδεια θα έχει διάρκεια τρία χρόνια και τρεις μήνες.

Επιπλέον, με νόμο που ψηφίζεται στις 27 Οκτωβρίου 1981 προβλέπονται «εγγυήσεις» για το καθεστώς απελάσεων των παράνομων μεταναστών: απέλαση δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο αν ο μετανάστης έχει καταδικαστεί σε ποινή φυλάκισης το λιγότερο ενός έτους· η «επαναπροώθηση» των μεταναστών γίνεται πλέον δυνατή μόνο με απόφαση δικαστηρίου και όχι μέσω της διοικητικής οδού· απέλαση ανήλικων ξένων δεν μπορεί πλέον να γίνει, ενώ η απέλαση όσων έχουν προσωπικούς ή οικογενειακούς δεσμούς στη Γαλλία επιτρέπεται μόνο για λόγους «εγγύησης της λειτουργίας του κράτους ή της δημόσιας ασφάλειας».

Η διαδικασία νομιμοποίησης θα ολοκληρωθεί την 1η Σεπτεμβρίου 1982. Νωρίτερα, τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου τίθεται σε εφαρμογή από την αστυνομία η πρώτη «Επιχείρηση Καλοκαιρινής Πρόληψης (Opération Ration Pn vention / t l)» ως απάντηση στα γεγονότα του περυσινού καλοκαιριού στη Lyon. Η

¹⁵ Το απόγευμα της 10ης Ιουλίου, στο Brixton, δύο αστυνομικοί σταματούν για έλεγχο νεαρό μαύρο, ο οποίος είναι τραυματίας από μαχαιριά, και τον συλλαμβάνουν αντί να τον πάνε στο νοσοκομείο. Με την παρέμβαση του παρευρισκόμενου πλήθους ο νεαρός οδηγείται στο νοσοκομείο, αλλά η ένταση ανεβαίνει. Ξημερώματα 11ης Ιουλίου ξεπούν ταραχές και για πρώτη φορά στη Μεγάλη Βρετανία, εκτός της Βόρειας Ιρλανδίας, γίνεται χρήση βομβών μολότοφ εναντίον της αστυνομίας. Η αστυνομία αποκλείει ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα. Οι ταραχές συνεχίζονται και την επόμενη μέρα με λεηλασίες καταστημάτων, επιθέσεις σε πυροσβεστικά οχήματα, εμπρησμούς σχολείων και άλλων δημοσίων κτιρίων. Απολογισμός: 300 αστυνομικοί και 65 πολίτες τραυματίες· πάνω από 100 καμένα οχήματα, μεταξύ των οποίων 56 της αστυνομίας· 30 καμένα κτίρια και περίπου 150 με καταστροφές· 82 συλλήψεις.

«σοσιαλιστική» κυβέρνηση Μιτεράν ακολουθεί τα βήματα της προηγούμενης «συντηρητικής»: καταστολή σε συνδυασμό με ενσωμάτωση και διαρκής καταγραφή της κατάστασης. Στις 13 Ιανουαρίου 1983, η Επιτροπή Δημάρχων για την Ασφάλεια δημοσιεύει τα συμπεράσματα της έρευνας «Άπεναντι στη μικροεγκληματικότητα: πρόληψη, καταστολή, αλληλεγγύη», τα οποία θα αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Πρόληψης της Μικροεγκληματικότητας στις 21 Ιουλίου του ίδιου χρόνου. Το συμβούλιο αυτό θα ανακοινώσει την καταγραφή της μικροεγκληματικότητας και των προτεινόμενων μέσων καταπολέμησής της σε επίπεδο αστυνομίας, δικαιοσύνης και «κοινωνικής δράσης» σε 18 πόλεις-πιλότους. Στις 31 Αυγούστου 1983, παρουσιάζεται στο υπουργικό συμβούλιο ένα σύνολο μέτρων για την «πάταξη της παράνομης μετανάστευσης και τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης των μεταναστευτικών πληθυσμών»: συστηματικός έλεγχος των παράνομων μεταναστών και επιβολή κυρώσεων στους εργοδότες τους (εδώ γελάσαμε!)· μείωση του αριθμού των εποχικών εργατών, κάτι που αφορά ιδιαίτερα τους μετανάστες εργάτες από την Αλγερία, το Μαρόκο και την Τυνησία· απλοποίηση των διαδικασιών απόκτησης άδειας εργασίας· αντιπροσώπευση των μεταναστών στην εθνική επιτροπή αλλοδαπής εργατικής δύναμης· δράσεις για το σχολείο, τον πολιτισμό, την επαγγελματική εκπαίδευση· βελτίωση των συνθηκών στέγασης· δράσεις ενάντια στην «έλλειψη ανοχής», το ρατσισμό, τη βία.

Μέσα στη δεκαετία του '80, το κύμα μετανάστευσης προς τη Γαλλία εντείνεται εξαιτίας των πρώτων αποτελεσμάτων από την εφαρμογή των Προγραμμάτων Δομικής Προσαρμογής στις γαλλόφωνες χώρες της Αφρικής, αλλά και εξαιτίας της αύξησης της ροής μεταναστών από την Αλγερία και το Μαρόκο, απ' όπου προέρχεται και η πλειοψηφία των μεταναστών που ζουν στη Γαλλία. Αυτή ενθαρρύνεται και από τον πατερναλισμό της δημοκρατικής μητρόπολης απέναντι στις πρώην αποικίες της. Έλλείψει του αναγκαίου επιπέδου ταξικών αγώνων, και αυτοοργάνωσης των ίδιων των μεταναστών, η αντίσταση στη νεοφιλελεύθερη επιβολή δεν είναι ισχυρή, η κοινωνική κρίση βαθαίνει. Η αποθάρρυνση και η μείωση των προσδοκιών του μετανάστη εργάτη μπαίνουν στην ημερήσια διάταξη. Για μια ακόμα φορά το αστικό τοπίο γίνεται καθρέφτης των προθέσεων του κεφαλαίου· αυτή τη φορά είναι η εγκατάλειψη του περιβάλλοντος χώρου, η έλλειψη φροντίδας και καθαριότητας των δημοτικών διαμερισμάτων, τα οποία προσφέρονται στους μετανάστες εργάτες και τα οποία γίνονται εκφραστές του σκόπιμου υποβιβασμού του βιοτικού επιπέδου. Ο μετανάστης εργάτης, που χτυπιέται πρώτος αυτός από την αύξηση της ανεργίας και τις απολύσεις· η γυναίκα του, που εν τω μεταξύ έχει εγκατασταθεί κι αυτή στη Γαλλία και προσπαθεί να επιβιώσει από τα επιδόματα του συρρικνούμενου κοινωνικού κράτους· και τα παιδιά του, που έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να μάθουν να είναι πειθήνιοι «φιλοξενούμενοι», υποταγμένοι εργάτες και άνεργοι που δεν πρέπει «να ζητάνε πολλά». Την τετραετία 1984-1988, θα υπογραφούν οι πρώτες συμβάσεις μεταξύ κράτους και περιφερειών για την «κοινωνική ανάπτυξη των συνοικιών», στις οποίες εντάσσονται 170 συνοικίες και οι οποίες χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Αστεακής Αλληλεγγύης. Είναι εντελώς σαφές ότι το γαλλικό κράτος δεν είναι διατεθειμένο να ενισχύσει άμεσα το εισόδημα των μεταναστών εργατών, ούτε να δώσει σοβαρά επιδόματα. Κάτι τέτοιο θα ήταν ασύμβατο με τις επιταγές του νεοφιλελεύθερου σχεδίου. Οι κοινότητες των μεταναστών εργατών αφήνονται λοιπόν να βουλιάζουν σιγά-σιγά στην ανέχεια.

Το γαλλικό κράτος θα αναγνωρίσει και επίσημα στις 17 Ιουλίου 1984 το «διαρκή χαρακτήρα της εγκατάστασης του μεταναστευτικού πληθυσμού στη Γαλλία», έχοντας ήδη θεσμοθετήσει τη δημιουργία μιας και μοναδικής άδειας παραμονής και εργασίας διάρκειας δέκα χρόνων και έχοντας αποσυνδέσει το δικαίωμα παραμονής από την κατοχή μιας θέσης εργασίας. Ταυτόχρονα, θα εντείνει τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών: επιτίρηση της εισόδου στη γαλλική επικράτεια με τη δημιουργία κεντρικής μονά-

Η απεργία των μαγκρεμπίνων στη Σιτροέν/Aulnay το Σεπτέμβριο το 1983 ακινητοποίησε όλο το εργοστάσιο· επίκεινται μαζικές απολύσεις στην Πεζώ-Talbot-Σιτροέν.

δας διαχείρισης δεδομένων, την ενίσχυση του προϋπολογισμού της συνοριακής αστυνομίας και τη θεσμοθέτηση της απαγόρευσης της επιστροφής στη χώρα όσων έχουν συλληφθεί για παράνομη μετανάστευση. Η γενική γραμματέας ευρωπαϊκών υποθέσεων Catherine Lalumière θα υπογραμμίσει την ανάγκη πλανητικής διαχείρισης του ήδη πλανητικού φαινομένου της μετανάστευσης της εργατικής δύναμης, δηλώνοντας στις 7 Μαΐου 1985 ότι «υπάρχει ανάγκη αύξησης του ελέγχου των συνόρων των χωρών της EOK και εναρμόνισης των νομοθεσιών εναντίον των ναρκωτικών, της τρομοκρατίας και της παράνομης μετανάστευσης». Στα μάτια του κεφαλαίου η **εγκληματοποίηση σε πλανητικό επίπεδο των «παράνομων» μεταναστών εργατών** φαντάζει ως ο ενδεδειγμένος τρόπος μείωσης των προσδοκιών τους. Ο πρόεδρος Μιτεράν, σε δηλώσεις του στις 25 Οκτωβρίου 1985, θα είναι εξίσου ειλικρινής όσον αφορά τις ανάγκες του κεφαλαίου σε εργατικά χέρια: για να

αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της υπογεννητικότητας, πρέπει «να είμαστε ανοιχτοί και γενναιόδωροι» απέναντι στο «πρόβλημα» της μετανάστευσης. Η άλλη πλευρά της μεταναστευτικής πολιτικής, η **αναγκαιότητα ενσωμάτωσης των νομιμοποιημένων μεταναστών** θα συνεχίζει κι αυτή να εκφράζεται όχι μόνο με τα μέτρα εκμάθησης της γαλλικής γλώσσας σε 1.082.000 μετανάστες μαθητές, μέτρα τα οποία ανακοινώνονται στις 19 Δεκεμβρίου 1985 από τον υπουργό Παιδείας Jean-Pierre Chevènement, αλλά και με το πειραματικό πρόγραμμα δημιουργίας «υπηρεσιών της γειτονιάς» που θέλει να προωθήσει τη μικροϊδιοκτησία και το λιανεμπόριο στα εργατικά προάστια. Κι όλ' αυτά ταυτόχρονα με την επαναφορά στις 9 Σεπτεμβρίου 1986 του παλιού αυστηρότερου καθεστώτος απελάσεων –αυτού που ίσχυε πριν τις 27 Οκτωβρίου 1981– και την καταγγελία του υπεύθυνου για την Ασφάλεια στο υπουργείο Εσωτερικών Robert Pandraud για «κατάχρηση του δικαιώματος παροχής ασύλου».

Από το 1988 και μετά, η διαδικασία ανασύνθεσης της κοινότητας των μεταναστών εργατών αναβαθμίζεται. Στις 7 Ιανουαρίου 1988, δημοσιεύονται τα συμπεράσματα της έκθεσης της Επιτροπής Εθνικότητας με τίτλο «Το να είσαι Γάλλος σήμερα και αύριο». Η έκθεση διατυπώνει μια σειρά προτάσεων για τη μεταρρύθμιση του Κώδικα Εθνικότητας, με στόχο τη διευκόλυνση της απόκτησης γαλλικής υπηκοότητας από τους νέους μετανάστες ηλικίας 16 έως 21 ετών που γεννήθηκαν από ξένους γονείς και διαμένουν στη Γαλλία το λιγότερο πέντε χρόνια. Από εδώ και στο εξής, δεν είναι μόνο η συχνότητα ψήφισης των νόμων για τη μετανάστευση που δημιουργεί πολλαπλές ταχύτητες και μια πληθώρα διαφορετικών ως προς τους όρους παραμονής ομάδων ανάμεσα στους μετανάστες, αλλά και η διάκριση μεταξύ όσων έχουν τη γαλλική υπηκοότητα και όσων δεν την έχουν. Λίγο αργότερα, στις 29 Ιουνίου 1988, ο πρωθυπουργός Michel Rocard θα μιλήσει για την οικοδόμηση «μιας νέας ελπίδας» στα προάστια, μέσω της προώθησης των δικαιωμάτων των γυναικών, της επίλυσης των αστεακών προβλημάτων στα πλαίσια μιας «πολιτικής της πόλης», της εκπαίδευσης και της «ενίσχυσης της ασφάλειας με την επαναπροσέγγιση αστυνομικών και πολιτών». Στο νεοφιλελεύθερο οπλοστάσιο προστίθεται και η διαίρεση φύλου μεταξύ ανδρών και γυναικών, από τη στιγμή που το κράτος αντιλαμβάνεται ότι μπορεί να πατήσει πάνω στις διακρίσεις που αναπαράγονται στο εσωτερικό των κοινοτήτων των μεταναστών σε βάρος των γυναικών για να αποδυναμώσει ακόμα περισσότερο **το σύνολο των κοινοτήτων**.¹⁶ Την ίδια στιγμή, εντείνονται οι

16 Το κράτος δεν είναι φιλανθρωπική οργάνωση, ούτε μπορεί να γίνει ο εγγυητής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με τον τρόπο που διάφοροι φεμινιστές ή αντιρατσιστές θέλουν να μας κάνουν να πιστέψουμε ότι μπορεί να γίνει. Τα μόνα «ανθρώπινα δικαιώματα» που αναγνωρίζει το καπιταλιστικό κράτος είναι τα δικαιώματα του εγωιστικού, διαχωρισμένου από την ανθρώπινη κοινότητα, απόμου: το δικαίωμα του ενός ατόμου να εκμεταλλεύεται την εργασία του άλλου, το δικαίωμα στο ιδιόκτητο σώμα και την ατομική

απόπειρες ενίσχυσης των διαιρέσεων σε εθνοτική βάση. Όλες τις νύχτες μεταξύ 6 και 10 Οκτωβρίου 1990, στο προάστιο Vaulx-en-Velin της Lyon, γίνονται συγκρούσεις νεαρών προλετάριων με την αστυνομία και λεηλασίες καταστημάτων με αφορμή το θάνατο ενός νεαρού μοτοσυκλετιστή μετά τη σύγκρουσή του με περιπολικό. Στις 8 Οκτωβρίου, ο Jean Poperen, δήμαρχος του Mizieux, εκτιμά ότι οι αιτίες των γεγονότων στο Vaulx-en-Velin είναι «η απανθρωπία των Αστικών Ζωνών Πρωτηραιότητας,¹⁷ η ανεργία των νέων και η επικίνδυνη συνύπαρξη διαφορετικών κοινοτήτων». Μετά από σχεδόν δύο μήνες, στις 4 Δεκεμβρίου 1990, ο πρόεδρος Mitterrand θα ανακοινώσει σε συνέδριο για την κατάσταση στα προάστια ένα πενταετές σχέδιο αναβάθμισης των υποβαθμισμένων συνοικιών. Δηλώνει ότι «πρέπει να σπάσουμε παντού το μηχανισμό του αποκλεισμού» και προαναγγέλει ένα νομοσχέδιο με τον τίτλο «Αντι-γκέτο». Την επόμενη μέρα, στο ίδιο συνέδριο, ο πρωθυπουργός Michel Rocard θα διευκρινίσει το περιεχόμενο αυτού του νόμου μιλώντας για «τη μετεγκατάσταση των επιδοτούμενων κατοικιών, τη βελτίωση της καριέρας των δημοσίων υπαλλήλων που είναι διορισμένοι στις δύσκολες συνοικίες, την παροχή ειδικής βοήθειας στις επιχειρήσεις για την πρόσληψη νέων από τα μεγάλα συγκροτήματα». Ο ίδιος λακές των αφεντικών θα μιλήσει λίγες μέρες αργότερα για την ανάγκη συστράτευσης κράτους και τοπικών συλλογικοτήτων απέναντι «στην απειλή του μεγάλου χάσματος που συνιστά η κατάσταση των υποβαθμισμένων συνοικιών». Από τη στιγμή που το καπιταλιστικό κράτος δεν ενδιαφέρεται εδώ και χρόνια να βελτιώσει πραγματικά τη θέση των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους, η **διαχείριση του φόβου** θα αποκτήσει πλέον θεσμικά χαρακτηριστικά με τη δημιουργία του υπουργείου Πόλης στις 21 Δεκεμβρίου 1990 και θα πάρει προεξάρχουσα θέση στο νεοφιλελεύθερο ιδεολογικό οπλοστάσιο.

Στις 6 Νοεμβρίου 1991, δημοσιεύεται από το *Ανώτατο Συμβούλιο Ενσωμάτωσης* το δεύτερο μέρος της αναφοράς του πάνω στην κατάσταση των ξένων στη Γαλλία, βασισμένο στην απογραφή του 1990. Εκεί, επιβεβαιώνεται η σταθεροποίηση του ξένου πληθυσμού –3,6 εκατ. έναντι 3,7 εκατ. το 1982– και η αύξηση του αριθμού αυτών που απέκτησαν τη γαλλική υπηκοότητα –3,13% του ξένου πληθυσμού έναντι 2,6% το 1982. Μια εβδομάδα μετά, παρουσιάζεται στο υπουργικό συμβούλιο ένα προσχέδιο νόμου σχετικά με την εναρμόνιση της γαλλικής νομοθεσίας με τη συνθήκη Σένγκεν της ΕΟΚ, η οποία είχε ψηφιστεί στις 14 Ιουνίου 1985 και αφορούσε τον έλεγχο των συνόρων. Ο Πόλεμος του Κόλπου έχει ήδη τελειώσει από τα τέλη Φεβρουαρίου και η διαχείριση του μη ευρωπαϊκού προλεταριάτου στη Γαλλία πρέπει να συντονιστεί με τις ανάγκες του «πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία»: ενός νέου πολέμου, ο οποίος διεξάγεται ενάντια στην εργατική τάξη σε παγκόσμια κλίμακα και του οποίου η πρώτη φάση αρχίζει την περίοδο αυτή. Ο συντονισμός αυτός, αν μη τι άλλο, αποτυπώνεται στην αναφορά του Ανώτατου Συμβουλίου Ενσωμάτωσης της 5ης Φεβρουαρίου 1992, όπου υπογραμμίζονται «οι αντιφάσεις που υπάρχουν μεταξύ της κουλτούρας και του δικαίου των χωρών προέλευσης των μεταναστών και της Γαλλίας» και το γεγονός ότι η Γαλλία «δεν μπορεί να αποδεχθεί στην επικράτειά της πρακτικές ασύμβατες με τις θεμελιώδεις αρχές της», δηλαδή την κλειτοριδεκτομή, την πολυγαμία και τη μαντίλα. Στην ίδια αναφορά τονίζεται η σημασία της κοσμικότητας μέσα στη γαλλική κοινωνία, την ίδια στιγμή που επικρίνεται η στάση των δήμων απέναντι στους χώρους λατρείας των

Στις 4 Οκτωβρίου 2002, στο Vitry-sur-Seine, μια κατεξοχήν μουσουλμανική πόλη έξω από το Παρίσι, η 17χρονη Sohane Benziane, κόρη μεταναστών από την Καμπούλια, κάηκε ζωντανή μπροστά στις φίλες της στο σχολείο από τον αρχηγό μιας τοπικής συμμορίας μετά από έναν καυγά που είχε αυτός με τον πρώην φίλο της. Ο εικονιζόμενος Jamal Derrar, γνωστός και ως Nono, την περιέλουσε με βενέρη και της έβαλε φωτιά. Στις 8 Απριλίου 2006 καταδικάστηκε σε φυλάκιση 25 χρόνων. Το γεγονός πήρε μεγάλη δημοσιότητα και οδήγησε στην ίδρυση της φεμινιστικής οργάνωσης Ni Putes Ni Soumises (Ούτε πόρνες ούτε υποταγμένες).

ιδιοκτησία γενικά, κλπ. Στην περίπτωση των προαστίων, το κράτος εκμεταλλεύεται μια υπαρκτή ανάγκη αποδέσμευσης των γυναικών από τις παραδοσιακές οικογενειακές σχέσεις με στόχο να διαιρέσει το προλεταριάτο στα δύο στη βάση διαφορετικών «συμφερόντων», «αναγκών» και «επιθυμιών». Η πιο σύγχρονη εκδοχή αυτής της πολιτικής κατακερματισμού του προλεταριάτου είναι, μετά το 2001, η εκστρατεία του γαλλικού κράτους εναντίον της μουσουλμανικής μαντίλας. Απόγειο της σύγχρονης κρατικής προπαγάνδας υπήρξε η απαγόρευση στα κορίτσια να φορούν τη μαντίλα στο σχολείο με το πρόσχημα του κοσμικού χαρακτήρα του γαλλικού κράτους και, φυσικά, των «καταπατημένων δικαιωμάτων των γυναικών».

17 Πρόκειται για τα περισσότερο υποβαθμισμένα τμήματα των συνοικιών, όπως τα βάφτισε ένα από τα κρατικά προγράμματα «αναμόρφωσης» των προαστίων.

μουσουλμάνων.¹⁸ Παρά τις όποιες φαινομενικά αλληλοσυγκρουόμενες διαπιστώσεις των ειδικών του, το κράτος επιδιώκει την ανασύσταση των κοινοτήτων των μεταναστών εργατών πάνω σε γραμμές που θα υπονομεύουν ακόμα περισσότερο τη δυνατότητα αντίδρασής τους στην καπιταλιστική επίθεση. Ειδικότερα, ο νόμος ενάντια στην πολυγαμία –υπό την απειλή της άρνησης χορήγησης άδειας παραμονής– επιβάλλει τη διάλυση των πολυπληθών οικογενειών, δημιουργώντας νοικοκυριά με μικρότερο αριθμό μελών, περισσότερο εξατομικευμένα και με μικρότερη δυνατότητα αλληλοβοήθειας.

Μέσα στο 1992 θα ψηφιστούν νόμοι που αυξάνουν τις μέρες κράτησης ενός υπό απέλαση «παράνομου» μετανάστη σε ειδικούς χώρους στα λιμάνια και τα αεροδρόμια. Τον Μάιο του 1993, τροποποιείται ο νόμος για την παροχή της γαλλικής υπηκοότητας σε δυο σημεία: πρώτον, επιμηκύνεται σε δυο χρόνια, αντί για ένα, η περιόδος αναμονής για την απόκτηση της υπηκοότητας εκ μέρους ενός ξένου που έχει παντρευτεί γάλλο ή γαλλίδα πολίτη· δεύτερον, αμφισβητείται η απόκτηση της υπηκοότητας κατά τη γέννηση για όλα τα παιδιά που γεννήθηκαν στη Γαλλία από γονείς που γεννήθηκαν στην Αλγερία πριν την ανεξαρτησία. Τα επόμενα χρόνια θα γίνουν αλλεπάλληλες τροποποιήσεις, οι οποίες χωρίς να αλλάξουν τις κύριες κατευθυντήριες γραμμές σε νομικό επίπεδο, δίνουν έμφαση στη διαχείριση των συνόρων. Σε τοπικό επίπεδο τώρα, κατά τη συνάντηση της Διυπουργικής Επιτροπής Πόλεων στις 7 Φεβρουαρίου 1995 γίνεται ο απολογισμός των 60(!) μέτρων που πάρθηκαν τα τελευταία δύο χρόνια. Συμπέρασμα: προτείνονται νέα συμπληρωματικά μέτρα, εκ των οποίων τα δυο πιο σημαντικά είναι η παροχή φορολογικών διευκολύνσεων σε επιχειρήσεις που θα εγκατασταθούν στις συνοικίες «προτεραιότητας» και η δημιουργία «κλειστών συμβάσεων απασχόλησης» για τους νέους που μένουν στις συνοικίες αυτές· τα εργατικά προάστια γίνονται πλέον ένα εργαστήριο εφαρμογής της νεοφιλελεύθερης εργασιακής πολιτικής στο όνομα της «ενσωμάτωσης» και των «ίσων ευκαιριών». Ένα μήνα σχεδόν αργότερα, η ίδια επιτροπή θα προειδοποιήσει για την άσχημη οικονομική κατάσταση των συνοικιών και για την εχθρότητα που εκδηλώνεται απέναντι στις τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες.¹⁹ Στις 18 Ιανουαρίου 1996, όμως, η λύση είναι έτοιμη: στο οικονομικό επίπεδο, δημιουργία τριάντα ζωνών ελεύθερων συναλλαγών, όπου οι επιχειρήσεις απαλλάσσονται πλήρως από τους φόρους και τις ασφαλιστικές εισφορές για πέντε χρόνια υπό την προϋπόθεση να προσλαμβάνουν κατοίκους των «δύσκολων» συνοικιών· δημιουργία μιας σύμβασης «απασχόλησης στην πόλη» που σχεδιάστηκε για 100.000 νέους 18-25 ετών που κατοικούν στις συνοικίες αυτές, με το κράτος να συνεισφέρει κατά μέσο όρο το 55% του μισθού· ειδική οικονομική στήριξη για τη διατήρηση του εμπορίου στις ζώνες αυτές. Φυσικά, τα μέτρα αυτά συνοδεύονται από την παρουσία 4.000 επιπλέον αστυνομικών στις συνοικίες.

Τον Ιούνιο του 1996, γίνονται διαδηλώσεις στο Παρίσι και σε πολλές άλλες πόλεις για τη «νομιμοποίηση όσων δεν έχουν χαρτιά».²⁰ Η εκκλησία του Saint-Hippolyte στο Παρίσι καταλαμβάνεται από

18 Η επιψυλακτικότητα του γαλλικού κράτους απέναντι στο ισλάμ στις αρχές της δεκαετίας του '90, θα καταλήξει, το 2005, στην αθρόα χρηματοδότηση των ισλαμικών οργανώσεων με την υποστήριξη του ίδιου του Σαρκοζύ! Ανακοινούθια των κρατικών υπαλλήλων απέναντι στα συμφέροντα του κεφαλαίου; Δεν νομίζουμε. Η σάστη του γαλλικού κράτους απέναντι στη διαμεσολάβηση των ισλαμιστών παπάδων υπαγορεύεται, πάνω απ' όλα, από τη δυνατότητα των τελευταίων να ελέγχουν τους νεαρούς προλετάριους των προαστίων, οι οποίοι –ας θυμηθούμε– κάνουν ακόμα πιο «αισθητή» την παρουσία τους από το 2000 και μετά. Η ανάγκη καθήλωσης των ανεξέλεγκτων νεαρών προλετάριων είναι τόσο επιτακτική για το κράτος ώστε η πιθανότητα εκτροφής ισλαμιστών καμικάζι, που θα γκρεμίσουν π.χ. τον πύργο του Αιφελ, θεωρείται δευτερεύουσα συνέπεια –την οποία άλλωστε η εξουσία μπορεί να εντάξει μέσα στην **πολιτική του τρόμου** που ακολουθεί...»

19 Σε τοπικό επίπεδο, ο έλεγχος του εργατικού πληθυσμού των προαστίων γίνεται και μέσω των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας, στα οποία εντάσσονται αρχικά ατομικά οι μετανάστες εργάτες και στη συνέχεια οι οικογένειές τους, στα πλαίσια των προγραμμάτων επανένωσης των μελών που ζουν χώρια. Αντικείμενο του ελέγχου είναι η καταγραφή της χώρας προέλευσης του μετανάστη εργάτη και το αν βρίσκεται νόμιμα στη χώρα· η κατάσταση της υγείας του· το αν δικαιούται τα επιδόματα για τα οποία έχει κάνει αίτηση, αλλά και το αν η εισοδηματική του κατάσταση παραμένει ως έχει δηλωθεί.

Οι παράνομοι μετανάστες της συνοικίας του Vaud βγαίνουν από το σκοτάδι

αλλοδαπούς γονείς παιδιών με γαλλική υπηκότητα, ενώ η εκκλησία του Saint-Bernard, επίσης στο Παρίσι, καταλαμβάνεται από περίπου 200 αφρικανούς χωρίς χαρτιά. Δέκα από αυτούς ξεκινούν απεργία πείνας. Στις 25 Ιουνίου, 100 μετανάστες χωρίς χαρτιά καταλαμβάνουν το δημαρχείο του 18ου διαμερίσματος του Παρισιού απαιτώντας τη νομιμοποίησή τους. Στις 23 Αυγούστου, οι δυνάμεις της τάξης εκκενώνουν την εκκλησία του Saint-Bernard συλλαμβάνοντας 228 άτομα και μεταφέροντας τους απεργούς πείνας σε στρατιωτικό νοσοκομείο.

Μέσα στο 1998, θα ψηφιστεί νόμος που θα επιτρέπει την απόκτηση της γαλλικής υπηκοότητας στην ηλικία των 13 ετών, με τη συγκατάθεση των γονέων, ή στην ηλικία των 16, χωρίς αυτή, για όλα τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στη Γαλλία από ξένους γονείς. Η αύξηση του αριθμού αυτών που αποκτούν τη γαλλική υπηκοότητα είναι κατακόρυφη. (Το 2006 ο αριθμός των γάλλων πολιτών ξένης καταγωγής ανερχόταν στα 6,7 εκατ. άτομα, δηλ. το 10% του πληθυσμού). Μια άλλη νομοθετική ρύθμιση αποσκοπεί σε μεγαλύτερο έλεγχο της φιλοξενίας ξένων υπηκόων σε γαλλικό έδαφος: μια τέτοια φιλοξενία θα επιτρέπεται μόνο μετά από δήλωση στο αρμόδιο δημαρχείο ή αστυνομικό τμήμα, το οποίο και θα δίνει τη σχετική άδεια. Στις 24 Σεπτεμβρίου 1999 ανοίγει το κέντρο υποδοχής των αιτούντων για χορήγηση πολιτικού ασύλου, ο οποίοι έχουν εκδιωχθεί από τη Μεγάλη Βρετανία και προέρχονται από την Πολωνία, το Κόσοβο, το Ιράν, το Ιράκ, το Αφγανιστάν. Η διαχείρισή του ανατίθεται στον Ερυθρό Σταυρό· όσοι μετανάστες βρίσκονται ήδη στη Γαλλία, θα πρέπει να αισθάνονται τυχεροί που δεν είναι πρόσφυγες... Λίγο νωρίτερα, στις 23 Ιουνίου, ο πρωθυπουργός Lionel Jospin ανακοινώνει ότι η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην καλύτερη οργάνωση των αστικών συγκοινωνιών στα προάστια με στόχο «την κοινωνική ανάμειξη, την ελευθερία μετακίνησης και την ποιότητα του περιβάλλοντος». Η περιβόλητη «κοινωνική ανάμειξη» των «ευαίσθητων» προαστίων θα είναι το ζητούμενο και των παχυλών κρατικών προγραμμάτων που θα ξεκινήσουν το 2000 και το 2001, όπως αντίστοιχα τα ζητήματα παροχής ασύλου και ρύθμισης των μεταναστευτικών ροών θα απασχολήσουν τους κρατικούς υπαλλήλους σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις 30 Οκτωβρίου 2002, ο πρόεδρος Zak Sjödén δηλώνει ότι «η φιλόδοξη πολιτική της πόλης προκύπτει ως συνέπεια της πολιτικής της κυβέρνησης για αποκατάσταση της εξουσίας του κράτους και πάταξη της βίας», υπογραμμίζοντας την αναγκαιότητα εφαρμογής ενός προγράμματος μαζικής ανακατασκευής και ανακαίνισης των κατοικιών με στόχο να πάψουν να υφίστανται τα «αστικά γκέτο». Στις 29 Ιανουαρίου 2003, ανακοινώνεται από το υπουργικό συμβούλιο η δημιουργία 41 νέων ζωνών ελευθέρων συναλλαγών από το 2004 και μετά, οι οποίες θα προστεθούν στις 44 που υπάρχουν ήδη· η νεοφιλελεύθερη διαχείριση των συνοικιών των εργατών και των ανέργων σκληραίνει, ενώ οι ανάγκες επιβίωσης έχουν δημιουργήσει εδώ και χρόνια τη λεγόμενη «παράλληλη οικονομία των προαστίων».

Οι μετανάστες εργάτες και άνεργοι δεν έκαναν τους συλλογικούς αγώνες εκείνους που θα εναντιώνονταν στον νεοφιλελεύθερισμό με ριζοσπαστικό τρόπο και πιθανόν να τους έβγαζαν από την κατάσταση που σήμερα βρίσκονται, γι' αυτό και οι συνθήκες ζωής τους χειροτερεύουν ολοένα και περισσότερο. Και σίγουρα αυτό επηρεάζει την κατάσταση του προλεταριάτου στη Γαλλία συνολικά. Ταυτόχρονα η περιθωριοποίηση των προαστίων προκύπτει από τη γενικότερη αδυναμία του προλεταριάτου, μιας και από τη δεκαετία του '90 και μετά η νεοφιλελεύθερη επίθεση εντείνεται και υπονομεύει πολύχρονες κατακτήσεις του. Στη διαγώνιο που ενώνει τους –παρά τις δυσκολίες– συνεχιζόμενους αγώνες του γαλλικού προλεταριάτου, την ανάγκη του κεφαλαίου για σταθερά διαθέσιμη, φτηνή και πειθαρχημένη εργατική δύναμη και τα υπόγεια κοινωνικά δίκτυα αλληλοβοήθειας των μεταναστών, θα πρέπει ν' αναζητηθεί η δυναμική που επέτρεψε σε πολλούς μετανάστες εργάτες και ανέργους να συνεχίσουν να επιβιώνουν και να παραμένουν στη Γαλλία, να κάνουν παιδιά που πηγαίνουν στα γαλλικά σχολεία, να πάρουν τη γαλλική υπηκοότητα· και, ταυτόχρονα, αυτή η δυναμική

20 Δηλαδή όσων δεν έχουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για τη χορήγηση άδειας παραμονής.

ενσωμάτωσης εμπόδισε τους μετανάστες εργάτες να αρχίσουν να αλληλοσφάζονται στα πλαίσια μιας «βίας μεταξύ κοινοτήτων» εθνικών, φυλετικών ή θρησκευτικών, και να κατευθύνουν την οργή τους ενάντια στο κράτος και τα αφεντικά.²¹ Αυτή είναι μια αφανής, αν και όχι άμεση, συνέπεια σημαντικών κινημάτων όπως αυτό ενάντια στη CIP το 1994 και η απεργία των σιδηροδρομικών το 1995.²² Παρά την αντιπάθεια που πολλές φορές εκφράζουν οι γάλλοι των προαστίων για τους «κανονικούς» γάλλους, δημιόσιους και ιδιωτικούς υπαλλήλους ή φοιτητές, οι αγώνες των τελευταίων δεν περνάνε χωρίς να αφήσουν τα ίχνη τους στη συνείδηση ολόκληρου του προλεταριάτου: μαθαίνουν στους νεότερους προλετάριους, μετανάστες και ντόπιους, ότι πρέπει να διεκδικούν το δίκιο τους με αγώνες ενάντια στην εξουσία του κεφαλαίου. Είναι με αυτήν την έννοια που το «σπάσιμο του γκέτο» απέτυχε και πήγαν στράφι τα χρήματα των κρατικών προγραμμάτων: η κοινότητα των μεταναστών εργατών και ανέργων –από τη στιγμή που δε διαλύθηκε σε ένα σύνολο εξατομικευμένων νοικοκυριών, αλλά ούτε συνδέθηκε κιόλας άμεσα με εμπειρίες ευρύτερου προλεταριακού αγώνα έξω από τα όρια των προαστίων– ανασυντέθηκε σε μια νέα συλλογική, υπόγεια βάση, με τη δημιουργία κλειστών κυκλωμάτων επιβίωσης, έξω από το πεδίο του κρατικού ελέγχου.

21 Αυτό θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία των εξεγέρσεων του 2005 στα γαλλικά προάστια που έρχεται σε αντίθεση με τα χαρακτηριστικά των βίαιων ταραχών που συνέβησαν π.χ. στην πόλη Bradford της Μεγάλης Βρετανίας το 2001.

22 Στο τεύχος 6 των Παιδιών της Γαλαρίας μπορείτε να βρείτε ένα αφιέρωμα στα γεγονότα του 1995.

Νεοφιλέλευθερισμός, εργατικός υπερπληθυσμός και κινηματική προοπτική

«Κάνουμε έκκληση για επαναφορά της τάξης... Δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε την προπαγάνδιση βίαιων ενεργειών από τους πληθυσμούς αυτούς. Η τάξη πρέπει να επανέλθει. Είναι επείγον να παρθεί ένα σύνολο μέτρων που θα βάζουν ένα τέλος σε μια εξέλιξη ολοένα και περισσότερο επικίνδυνη. Η ασφάλεια όλων δεν μπορεί να αποκατασταθεί με την αποδοχή της κλιμάκωσης της βίας».

Από ανακοίνωση του Κομμουνιστικού Κόμματος Γαλλίας στις 6 Νοεμβρίου 2005

Δυο μήνες πριν από το ξέσπασμα των ταραχών στα τέλη Οκτώβρη, ο υπουργός Εσωτερικών Σαρκοζύ διατάσσει την αντικατάσταση των «αστυνομικών της γειτονιάς», οι οποίοι έχουν υπό την ευθύνη τους τα εργατικά προάστια, με άνδρες των CRS, επικαλούμενος τη συνεχή αύξηση της εγκληματικότητας. Όμως, τα στοιχεία του ίδιου του υπουργείου Εσωτερικών αποδεικνύουν τη μείωση της εγκληματικότητας το πρώτο εννιάμηνο του 2005 σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές.²³ Ο υπουργός λέει ψέματα και το ξέρει. Είναι αμφίβολο αν τα γεγονότα θα είχαν πάρει την τροπή που πήραν, αν δεν έκανε τις κατάπτυστες προκλητικές δηλώσεις περί «κλεφτρονιών» και «αποβρασμάτων» πριν καλά-καλά στεγνώσουν τα δάκρυα για τους νεκρούς πιτσιρικάδες και θα πούμε αμέσως παρακάτω κάποια πράγματα γι' αυτό. Επιπλέον, τα CRS έριξαν δακρυγόνο μέσα στο γεμάτο με προσευχόμενους τζαμί του Clichy-sous-Bois εν μέσω Ραμαζανιού (βλ. το χρονικό των γεγονότων). Αυτό που επιχειρήθηκε δεν ήταν ούτε πρωτοφανές, ούτε πρωτότυπο. Η εγκληματοποίηση των ασθενέστερων τάξεων είναι μια δοκιμασμένη μέθοδος επιβολής της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης μέσω της αναμόχλευσης του αισθήματος ανασφάλειας στο εξατομικευμένο πλήθος των σύγχρονων πόλεων. Για το κεφάλαιο είναι αναγκαίο να αναδημιουργείται συνεχώς η διαίρεση μεταξύ «βολεμένων» και «εξαθλιωμένων», «νομοταγών» και «παράνομων» προλεταριών μέσα στις πόλεις, γιατί οι πόλεις είναι ο χώρος που ιστορικά ζει και αγωνίζεται το προλεταριάτο· πόσο μάλλον σήμερα που ο αγροτικός πληθυσμός σε παγκόσμιο επίπεδο συρρικνώνεται και το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό που μεταναστεύει στις πόλεις πληθαίνει μετά την επιβολή του νεοφιλελευθερισμού σε παγκόσμια κλίμακα και γίνεται υπεράριθμο, από τη σκοπιά των αναγκών αξιοποίησης του κεφαλαίου. Το κεφάλαιο είναι καταδικασμένο να μη βγει από την κρίση, αν δεν αξιοποιήσει κατάλληλα αυτά τα εργατικά χέρια. Πώς όμως θα το κάνει αυτό; Η σοσιαλδημοκρατική κεϋνσιανή ρύθμιση της μεταπολεμικής περιόδου έχει παρέλθει ανεπιστρεπτή και από την πλευρά των καπιταλιστών δεν υπάρχει η παραμικρή διάθεση για την εξεύρεση ενός νέου ταξικού συμβιβασμού που θα ανέβαζε μεν την παραγωγικότητα της εργασίας, θα ενδυνάμωνε όμως παράλληλα και την ισχύ της εργατικής τάξης.

Η αστυνομική διαχείριση του προλεταριάτου ή η μαζική εκκαθάρισή του μέσω του πολέμου είναι προς το παρόν τα μόνα όπλα στα χέρια των καπιταλιστών σε παγκόσμια κλίμακα είτε πρόκειται για τις Αντιεγκληματικές Ταξιαρχίες –ειδικές μονάδες της αστυνομίας που δραστηριοποιούνται κατά περίσταση στα προάστια²⁴– είτε για το στρατό των ΗΠΑ και της Βρετανίας στο Ιράκ. Εκτός από καταστολή και φυλακίσεις, η αστυνομία προσφέρει κυρίως πολύτιμο χρόνο στα αφεντικά για να σκεφτούν τι θα κάνουν

23 Για ένα συγκεντρωτικό πίνακα, αλλά και για κάποια links για περισσότερες πληροφορίες, στη διεύθυνση: http://www.insee.fr/Fr/ffc/chifcle_fiche.asp?ref_id=NATTEF05305&tab_id=97. Στους πίνακες του υπουργείου Εσωτερικών αποτυπώνεται και η έξυνση της καταστολής, η οποία συνοδεύει διαρκώς τις προσπάθειες επιβίωσης των μεταναστών εργατών και ανέργων, με την αύξηση των καταγραφόμενων αδικημάτων, «παλιών» και «νέων», τα πρώτα χρόνια της νέας χιλιετίας.

24 Brigades Anti-Criminalité – BAC, ειδικά τμήματα της αστυνομίας «φημισμένα» για τη σκληρότητά τους. Χρησιμοποιούνται επίσης και στις διαδηλώσεις, όπου οπλισμένοι μόνο με κράνη και κλομπ επιτίθενται σε απομονωμένους διαδηλωτές.

με τους προλετάριους που «περισσεύουν». Ιστορικά μιλώντας, πάντα η σύνθεση της αστυνομίας και οι κατασταλτικές μέθοδοι που χρησιμοποιεί είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη σύνθεση του προλεταριάτου που έχει να αντιμετωπίσει: οι μετανάστες εργάτες ενσαρκώνουν τη σύγχρονη **πλανητική κινητικότητα του προλεταριάτου**. Αυτό υπογραμμίζει η μεγάλη ανανεωσιμότητα του πληθυσμού των προαστίων. Η ένταση της καταστολής εξαρτάται σίγουρα από το τι διακυβεύεται σε κάθε χρονική φάση για το κεφάλαιο και αναπόδραστα αυξάνεται σε περιόδους κρίσης, όπου το διακύβευμα είναι η ίδια η καπιταλιστική συσσώρευση. Εξαρτάται, όμως και από την ύπαρξη ή όχι άλλων ισχυρών διαμεσολαβήσεων όπως το συνδικάτο, η οικογένεια ή άλλες κοινωνικοποιητικές σχέσεις που τροποποιούν, φιλτράρουν και ελέγχουν την ικανοποίηση των προλεταριακών αναγκών και επιθυμιών, αλλά και την οργή από τη μη ικανοποίησή τους. Σήμερα στα γαλλικά προάστια, και σε αυξανόμενο βαθμό σε όλο τον πλανήτη, το νέο παγκόσμιο κινητικό, πολυεθνικό προλεταριάτο είναι εκτός των συνδικάτων: το μόνο που απομένει για να τον εντάξει στο κοινωνικό σύνολο, εκτός της αστυνομίας, είναι τα κοινωνικά δίκτυα στα οποία ανήκει. Πράγματι αυτό συμβαίνει ως ένα βαθμό στην περίπτωση της οικογένειας, αλλά η κατάσταση είναι πιο επισφαλής απ' ότι παλιότερα, όπως πχ φαίνεται από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην εύρεση ενός διαμερίσματος. Η νεοφιλελεύθερη έμφαση στον **προληπτικό** ρόλο που πρέπει να παίζει η αστυνομία έχει να κάνει ακριβώς με τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων της σε πεδία που πριν καταλάμβαναν άλλου είδους διαμεσολαβήσεις, χωρίς φυσικά να φτάνει ούτε το ελάχιστο της αποτελεσματικότητάς τους. Τι άλλο δείχνουν νομοθεσίες όπως αυτή του Μαρτίου 2003 που τιμωρούν με ποινή φυλάκισης 2 μηνών χωρίς αναστολή και πρόστιμο 3.750 ευρώ όσους «καταλαμβάνουν βίαια τις πυλωτές των πολυκατοικιών».²⁵

Τη θέση των παλιών κοινωνικών δικτύων που καταρρέουν παίρνει –ειδικά για τους νέους προλετάριους που ήταν και οι πρωταγωνιστές της εξέγερσης– η συμμορία, μια κλειστή κοινωνική μορφή αναζήτησης ταυτότητας και αλληλοϋποστήριξης, στα όρια της ποινικοποίησης από το κράτος. Αυτή τη μορφή προλεταριακής οργάνωσης έχει στόχο η σύγχρονη αντιτρομοκρατική νομοθεσία περί «εγκληματικών οργανώσεων». Αν κρίνουμε από τον τρόπο που διαπράχθηκαν οι εμπρησμοί κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, υπεύθυνες είναι ευέλικτες ομάδες δέκα ως πενήντα ατόμων με πολύ καλή γνώση του χώρου των συνοικιών και αν κρίνουμε από τα αποτελέσματα των ενεργειών τους, τα κατάφεραν πολύ καλά. Η σημασία των ταραχών του 2005, όμως, δε βρίσκεται στη βίαιη συνιστώσα τους, γιατί αν τις συγκρίνουμε με ανάλογα περιστατικά στο παρελθόν, θα δούμε ότι σε γενικές γραμμές αποφεύχθηκε η σύγκρουση με την αστυνομία και περιορίστηκαν κατά πολύ οι λεηλασίες καταστημάτων: σε ορισμένες μάλιστα συνοικίες όπου η διακίνηση ναρκωτικών είναι προσοδοφόρα, το εγκληματικό κεφάλαιο ουσιαστικά εμπόδισε τη δημιουργία εκτεταμένων ταραχών, γιατί η περιοχή θα γέμιζε με μπάτσους και η όποια συναλλαγή θα γινόταν αδύνατη.²⁶ Το καινούργιο στοιχείο είναι ότι η αντιπαράθεση με την αστυνομία και η «σπιρά του χάους» έπαψε να είναι υπόθεση μόνο των «παλιών», αφού συμμετείχαν πολλοί νεαροί προλετάριοι, όχι βέβαια κορίτσια. Αυτό δείχνει το προφίλ των συλληφθέντων, λίγοι από τους οποίους είχαν στο παρελθόν απασχολήσει την αστυνομία. Τα θηλυκά μέλη της κοινότητας συμπαραστάθηκαν στους συλληφθέντες έξω από τα δικαστήρια ή τα κρατητήρια, κάτι που δείχνει ότι αισθάνθηκαν την υπόθεση αυτή σαν δική τους, αν και ήταν κλεισμένες στο σπίτι όλα τα βράδια.

Η εξέγερση στα προάστια εντάσσεται αναμφισβήτητα στις προλεταριακές αντιστάσεις απέναντι στη νεοφιλελεύθερη επίθεση, δείχνει όμως παράλληλα και τα όρια αυτών των εξεγέρσεων, όταν οι φορείς τους δεν αρθρώνουν λόγο τέτοιο που να επιδιώκει τις συμμαχίες με τα υπόλοιπα προλεταριακά κομμάτια, όταν αφήνουν απ' έξω –έχοντας ήδη περιθωριοποιήσει κοινωνικά στο εσωτερικό της κοινότητας– το γυναικείο ήμισυ του προλεταριακού πληθυσμού, όταν κλέβουν κινητά τηλέφωνα και πορτοφόλια μετά το τέλος των διαδηλώσεων των «άλλων»²⁷ Η νοοτροπία του «ο καθένας για την πάρτη

25 Το 2004 θα καταργηθεί η ποινή φυλάκισης, όχι όμως και το πρόστιμο.

26 Αυτό αφορά τις περιοχές Gennevilliers, Colombes, Asnières, Bagneux και Nanterre, γνωστές για τις ναρκομπίζνες τους. Από την άλλη, σε άλλες γνωστές για τα νταραβέρια τους περιοχές οι ταραχές γνώρισαν μια ιδιαίτερη ένταση, όπως δείχνουν οι περιπτώσεις των Grigny, Evry, Corbeil, Villiers-le-Bel.

27 Βλέπε παραπάνω το άρθρο για το κίνημα ενάντια στη CPE.

του», η τόσο κυρίαρχη στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, αναπαράγεται έτσι σε κινηματικό επίπεδο ως αυτοαπομόνωση.

Σε ένα πρώτο γενικό επίπεδο, είναι λογικό τα σχολεία, τα δημόσια κτίρια, τα λεωφορεία να γίνονται αντικείμενο επιθέσεων, όταν κάποιος συνειδητοποιεί το ύψος των επιδοτήσεων που κατευθύνονται σε αυτά, ενώ ο ίδιος και η οικογένειά του βιώνουν καθημερινά τον ρατσισμό, την υποτίμηση και τη μιζέρια. Καθένας από αυτούς τους στόχους, όμως, έχει και τη δική του υλική συνεισφορά στην εξαθλίωση της ζωής των νεαρών προλεταρίων από τα προάστια: το σχολείο δεν είναι αυτό που τους πετάει έξω από την εκπαιδευτική διαδικασία ως «απόβλητους» και «αποτυχημένους»; Στα δημόσια κτίρια δεν απεικονίζεται η κρατική εξουσία που τους περιφρονεί; Στα λεωφορεία –ένα από τα ελάχιστα μέσα που τους επιτρέπει να σπάσουν έστω και για λίγο την απομόνωση του γκέτο– δε βιώνεται καθημερινά ο ρατσισμός και η καταστολή από τους ελεγκτές; Ή μήπως η αντιπαράθεση με τους μπάτσους χρειάζεται κάποια ιδιαίτερη ερμηνεία όταν σχεδόν διακόσιοι προλεταρίοι με καταγωγή εκτός ευρώπης έχουν σκοτωθεί από τις αρχές της δεκαετίας του '80 εξαιτίας της αστυνομικής βίας;

Αντίθετα με τη φλυαρία των ειδικών, της αριστεράς ή της δεξιάς του κεφαλαίου, η βία των νεαρών προλεταρίων δεν ήταν παράλογη –παρά το γεγονός ότι υπήρξαν περιστατικά τυφλής βίας απέναντι σε άλλους προλεταρίους (βλ. το χρονικό των γεγονότων). Ειδικά η πρακτική του εμπρησμού αυτοκινήτων δεν είναι καθόλου καινούργια: οι νεαροί προλεταρίοι στα γαλλικά προάστια καίνε 90 αυτοκίνητα την ημέρα κατά μέσο όρο εδώ και χρόνια. Μερικοί κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι το αυτοκίνητο είναι ένα σύμβολο κινητικότητας, το οποίο στερούνται οι περισσότεροι κάτοικοι των προαστίων και για το λόγο αυτό προσελκύει την οργή τους. Υπάρχει, όμως, και η απλούστερη εξήγηση της ευκολίας με την οποία ένα αυτοκίνητο μπορεί να καεί προξενώντας ένα αίσθημα ικανοποίησης στους εμπρηστές, ενώ ταυτόχρονα τραβάει την προσοχή των μπάτσων και των μήντια. Ο εμπρησμός αυτοκινήτων αποτελεί το μόνο μέσο, με το οποίο οι νεαροί προλεταρίοι των προαστίων μπορούν να βγουν από την αφάνεια και να δηλώσουν στη γαλλική κοινωνία την ύπαρξή τους, τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους.

Το κράτος θεωρεί ότι η επιβίωση του καπιταλιστικού συστήματος δεν επιβάλλει σήμερα καμία άλλη προοπτική διαχείρισης των προσδοκιών των νεαρών προλεταρίων εκτός από την καταστολή και την ενσωμάτωση με όρους υποτίμησης: υπονοεί, όμως, και το εξής: ότι ο σημερινός ταξικός συσχετισμός δύναμης μπορεί ν' αλλάξει ακόμα περισσότερο προς όφελος του κεφαλαίου –υπάρχει άλλωστε το παράδειγμα των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας, το μέγεθος του ποινικού κράτους και των φυλακών εκεί. Το κράτος θεωρεί ότι μπορεί να διαχειριστεί τις προμηνύομενες μελλοντικές εκρήξεις...

Στις 22 Μαρτίου 2006, ο Σαρκοζύ ανακοινώνει την κατάθεση ενός νομοσχεδίου για την «πρόληψη της μικροεγκληματικότητας», το οποίο τελικά ψηφίζεται από τη Γερουσία στις 21.11.06 και σε πρώτη ανάγνωση από την Εθνοσυνέλευση στις 5.12.06 μετά από 56 ώρες συζήτηση. Με το νομοσχέδιο αυτό αυξάνονται τα κατασταλτικά μέτρα εναντίων των ανηλίκων²⁸ και ιδιαίτερα όσων είναι μεταξύ 16 και 18 ετών. Μετά τα γεγονότα του 2005, το κράτος ανανεώνει τη «μηδενική ανοχή» ως κατεξοχήν τρόπο αντιμετώπισης του προλεταριάτου των προαστίων. Ως πότε όμως;

28 Μεταξύ άλλων, καθίσταται ευκολότερο το να οδηγηθεί ένας ανήλικος στο δικαστήριο: οι ποινές για τα αδικήματα που τελούν ανήλικοι γίνονται «κλειστές» και ανεξάρτητες του δικαστή που εκδικάζει την υπόθεση, ενώ τροποποιούνται σε διάρκεια και προκρίνεται ο εγκλεισμός σε βάρος της εποπτείας του ανηλίκου από τους γονείς ή κοινωνικούς λειτουργούς: δημιουργείται παρατηρητήριο ανήλικων παραβατών υπό τη διαχείριση του δημάρχου της πόλης, στο οποίο καταγράφονται οι κινήσεις και το βιογραφικό όλων των «ύποπτων» ανηλίκων, ακόμα κι αυτών που κάνουν συχνές απουσίες στο σχολείο.